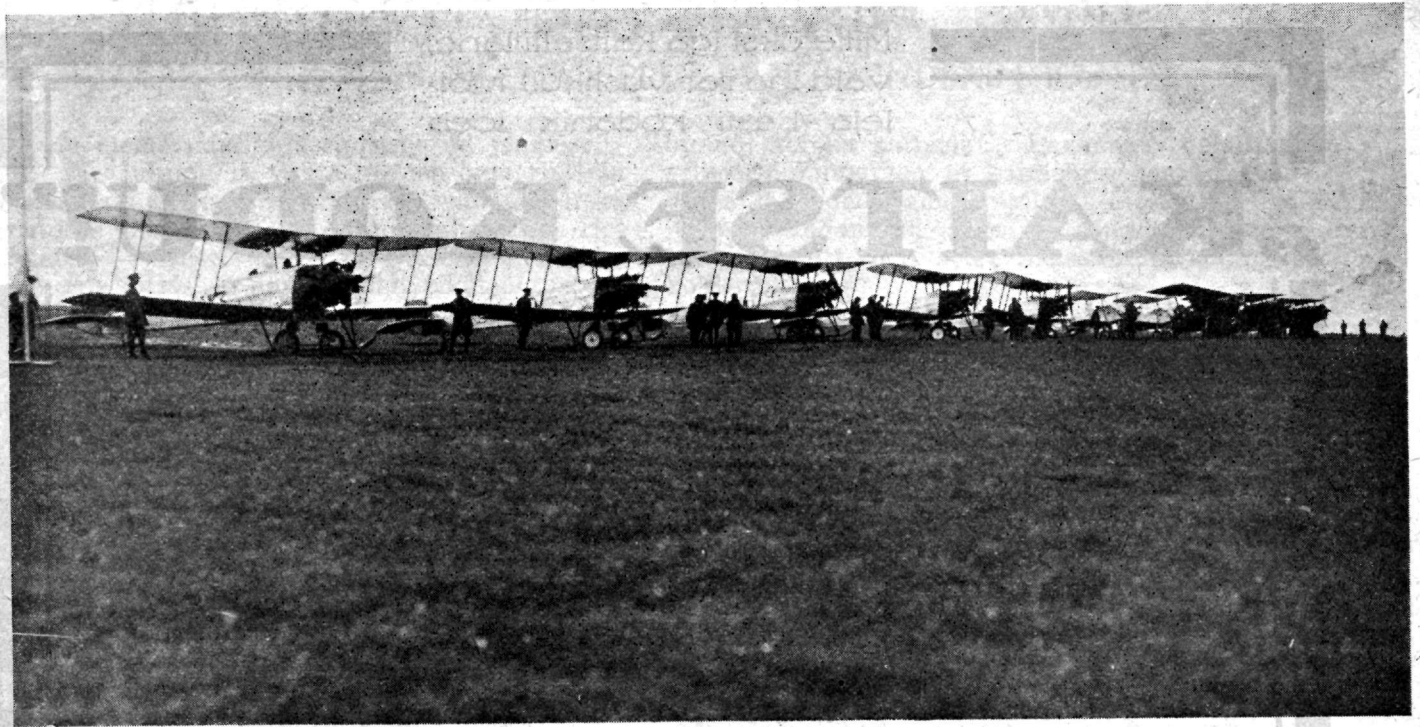

KAITSE KODU!

20. sept. 1930

NR. 38

Hind 20 senti

SALU.

Tänases numbris:

- Kaanepilt: Lennuvõistlusest osavõtjad lennukid rüvis.*
V. Avesson: Rahvuslik iseteadvus on riikliku rippumatuse suurim pant.
— *Alati valmis.*
A. Ilves: Kodanike ettevalmistusest lennuväe ja õhukaitse teenistuseks.
— *M. Martna 70-aastane.*
— *Soome kaitseliidu õhvitseride huvimatk Tallinna.*
— *Sõda, nagu see oli ja tuleb.*
R. L. Paremus jäi kaitseliidule.
— *B — Elu Risti malevkonnas.*
Arno Riis: Nelja sõrmega mees (jutustus).
Uip Leete: Kui Heinastes moodustati maakaitset.
— *SK — Tallinn-Riia laskevõistlus.*

Mitte ükski iga kaitseliitlane, vaid iga rahvuslikult mõtleva Eesti kodanik loeb

„KAITSE KODU!”

Ei tohi unustada, et „**Kaitse Kodu!**” on oma lühikese ea peale vaatamata loetavaim ja odavaim ajakiri Eestis.

„**Kaitse Kodu!**” ilmub iga nädal vähemalt 24-leheküljelises kaustas ja maksab tellides aastas kõigest 6 krooni, s. o. 11½ senti number.

Iga kaitseliitlane, iga kodanik, kes pole veel tellinud „**Kaitse Kodu!**”, tehku seda kohe. Tellimisi võtavad vastu kaitseliidu üksuste pealikud, raamatukauplused ja postkontorid üle maa. Proovinumbrid saadab talitus esimese nõudmise peale välja tasuta.

**ÜKSIKI
NUMBER
20 SENTI**

**ILMUB
1-KORD
NÄDALAS**

6-AASTA KAITSE KODU! N: 38

S-ELASTRIKOV

TOIMETUS JA TALITUS: Tallinnas, Kaarli tän. 8, kaitseliidu staabis. Tel. 8-29. Toimetuse kõnetunnid igal äripäeval kella 10–12 e. l. Kaastöö arvatakse tasu alla ainult siis, kui sellele tasunõudmine peale kirjutatud. Tarvitamata ja lagasisaatmiseks markimata käsi-kirju alal ei hoita.

20. SEPTEMBER 1930

Väljaandja: **KAITSELIIDU PEASTAAP.**
Vastutav toimetaja: kol.-ltm. J. MAIDE.
Tegev toimetaja: L. SÕERD.

TELLIMISHIND: aastas 6 krooni, poolaastas 3 kr., veerandaastas 1 kroon 50 senti, kuus 50 senti. **KUULUTUSTE HINNAD:** 1 lehekülgi teksti ees Kr. 50, tekstis ja tagumise kaane välisküljel Kr. 80, teksti järel Kr. 40 ja kaante sisekülgedel Kr. 60. — Vähemad kuulutused proportsionaalselt odavamad.

RAHVUSLIK ISETEADVUS ON RIIKLIKU RIPPUMATUSE SUURIM PANT

KAITSELIIT PEAB OLEMA SELLE PANDI KINDLAIM KANTS

Me oleme riiklikult rippumatud ja iseseisvad. Me juhime ja valitseme ise oma riiki ja peame teda ka kaitsma niihästi väliste kui ka sisemiste vaenlaste eest. Tähendab, riiklik rippumatus — iseseisvus, s. o. peremehelik ülesanne oma riigis — annab ühelt poolt õigustuse juhtida ise oma tegevust ning maitsta oma töö vilja, kuid teiselt poolt paneb ta meile ka kohustusi, milliseist tähtsaim — kaitsta kodu ja vaevu saavutatud vabadust. Et seista oma ülesande kõrgusel, täita tagajärjekalt oma peale võetud kohustusi, on tarvis tunda nende kohustuste ulatust ja tähtsust. Samuti peab tundma tõsisist armastust ja lugupidamist oma kodu ja oma rahva vastu, s. o. peab olema rahvuslikult iseteadev. Pole mõeldav, et ükski väikerahvas võiks saada või olla riiklikult rippumatu — iseseisev ning vääriline liige kultuurrahvasteperes, kuita pole rahvuslikku iseteadvust — armastust oma kodu ja oma rahva vastu. Alles siis võib tekkida tung iseseisvusele — enesemääramise õiguse saavutamiseks, kui tärkab rahvuslik iseteadvus. Selle viimasega peab olema im-

bunud läbi ka kaitseliit. Parimaks eelduseks selleks on juba see, et kaitseliitu peavad koonsuma ja koonduvadki riiklikult mõtlevad teadlikumad kodanikud, kellel on kindlad muutunud põhimõtted ja selge arusaamine kodaniku kohustusist.

On kindel, et teadlikumad kodanikud orienteeruvad ka nüüdisajal paljude poliitiliste voolude poolt mürgitatud õhkkonnaski ja suudavad jääda truuks oma põhimõteteile, kuid laiemad kihid tihtigi eksivad igasuguste meelitavate lubaduste labürindis ning jäävad loiuks meie kalleima vara — kodu ja iseseisvuse — vastu. Selline loidus ja ükskõiksus, ükskõik millest see ka ei tekiks, ongi nähtus, mis takistab meie riikliku ülesehitamise tööd ühelt poolt ja nõrgestab kaitset teiselt poolt. Ja seepärast sellise nähtuse vastu tuleb võidelda südiilt. Tuleb püüda selgitada laiemale hulgile meie ideed ja sihte ja propageerida armastust kodu ja rahva vastu, istutades ja süvendades kaaskodanikes rahvuslikku iseteadvust, millele võiks tugida kaasatõmmatud kodanike töö ja tegevus.

Idee, milline see ka ei oleks, ei teki millalgi üle-öö kogu rahvas, vaid selle üksikuis liikmeis või parimail juhtumeil teatud ringkonnis. Ja

idee või teatud mõtte levimine areneb juba vastavalt sellele, millised on selle idee eestvõitlejad, pioneerid, ja millise andumuse ja innuga nad täidavad oma ülesannet. Selles töös ei aita relv, vaid elav sõna ja hea eeskuju. Propageerijal endal peab olema selge, mida ta propageerib. Ta peab olema rahvuslikult iseteadev, tulvil armastust propageeritava idee vastu, ja loitmanagu tungal, soojendades ja valgustades ümbrust. Kaitsta kodu sõnadesga on sama tänuväärt ülesanne kui kaitsta seda relvaga. Vahe seisab vaid selles, et sõnaga võib tegutseda aktiivselt vahetpidamatult, kuna relvaga siis, kui meie kodu ähvardab otsene hädaoht.

Sellest selgub, et propagandale tuleb panna suuri lootusi ja kanda hoolt, et see ala leiaks väärilist tähelepanu.

Propaganda peaks jaguma ja õieti jagubki kahte eriossa. Need on propaganda kodanikele, kes seisavad eemal kaitseliidu tööst, ja propaganda kodukaitsjaile. Esimese osa teenistuses

peab seisma kogu kaitseliit, kuna teise osa teenistuses — erisikud kodukaitsjaist.

Tähtis on ka see, mida propageeritakse. Ei tohi arvata, et propageerida tuleb ainult kodukaitsese ideed, vaid eeskätt tuleb just püüda ka kasvatada kodanikke, neid õpetada mõtlema riiklikult, armastama oma kodu ja rahvast, ning neis süvendada rahvuslikku iseteadvust. Viimane on aga meie riikliku rippumatuse suurim pant ja kaitseliit peab olema selle pandi kindlaim kants. Selles sihis töötamine viib meid kindlasti vastu kindlamale ja julgemale tulevikule ja kaitseliidul sel alal on suured ülesanded. On endapettus, kui arvame, et meie rahvas on küllalt juba iseteadev. Loidust, leigust ja ükskõiksust on veel küllalt ja seda aitavad süvendada ka meie pahempoolsed poliitilised voolud. Kaitseliit peab astuma sellele vastu kõige aktiivsemalt, põlates kõike, mis lõhnab kosmopolitismi ja internatsionalismi järele, ja kasvatama kodanikke, kes on uhked, et nad on eestlased.

V. Avesson.

ALATI VALMISI!

ABIVALMISOLEK. ESIMENE ABI. TERVISHOID. VÕIMLEMINE

Noorkotkluse lipukirjaks on: „Alati valmisi!“ Alaline valmisolek isamaale auks, ligemisele ja kodumaale kasuks on noorkotkluse aatelisemaks eesmärgiks.

Alaline valmisolek tingib aga meie meelte ja jõudude kestmist pingutamist, mõtlemise teravust, avarat pilku ja kindlat, kõhklemata tegutsemist. Kes teiste ähmisolekust ja segadusest laseb end tõsta tasakaalust, kaotab külma vere, kelles ei pesitse tõelised jõud, ei suuda kunagi olla abiks siis, kui seda vajatakse kõige rohkem.

Abivalmisolek on alati ka valmisolek ohvritoomisele. Meie noorkotkad peavad õppima sellest, mis rõõmudena ja varana kuulub neile, vabatahtlikult midagi tooma ohvriks isamaale ja teistele inimestele, keda sarnane ohver võib uuesti upitada jalule.

Eriti aga on vajaline aja kallist vara mõista kasutada mõnda, et sellest oleks kasu ka meie kaasinimestele. Aeg ei ole ju vaid raha, nagu kinnitavad ameeriklased, aeg on ka elu. Kui on möödunud meie elu, lõõnud viimne tunnike, ei lisa ükski võim ega vägi meie eluajale juure ühtki minutit, ka kõige suurema rahasumma eest mitte — meie elu ei suuda keegi tasuda rahas.

Seepärast on vaja, et noorkotkas harjuks juba varakult ustavalt pidama arvet oma tundide ja minutitega iseenda ja teiste jaoks. Ükski meie elu osa ei tohi jääda sööti.

Meie abivalmisolek ei tohi piirduda vaid välise küljega. Peame harjuma nägema hingesilmadega, kui soovime aidata oma ligemist ka seismises, hingelises hädas.

Abivalmisolek ja rüütlimeelsus on omadused, millele meie ei taha ega või endale kujutella noorkotklust. Peame endale ikka ja ikka jälle tegema selgeks, kui paljudest teistest inimestest me oleneme, ole-

me ärarippuvad, kuidas võlgname tänu jällegi teistele tervise, elu ja heakäekäigu eest. Mõelgem vaid nende paljudele vabadussõjas langenuile ja vigastunuile, siis on meile eelmise lause väide ilmselt selge. Ükski inimene ei ole seevõrd rippumatu, et ta ei vajaks mitte kellegi abi. Seepärast ongi abivalmisolek kohuseks. Täidame selle kohuse anduva armastusega.

Kuid ka abivalmisolek vajab harjutamist. Kui tahame minna appi, siis asuvad meile tihti takistavalt teele ette igasugused kaalutlused. „Ei tea, kas teisele minu abi on üldse meelepärane“, või „Ma ootan õige veel pisut“ jne. kõlavad nad. Enamasti on siis juba hilja aitamiseks.

Kui palju võib tubli noorkotkas aidata juba kodus! Nad tunnevad ju enamasti neid raskusi, milledega peavad võitlema isa ja ema. Kaalugu nad korraks järele, kuidas nad palumata, oma algatusel võivad neid aidata nende töös, mõne töö hoopis iseseisvalt ise ära teha.

Aga aitamine ei tarvitse väljenduda vaid töötegemises. Tihti võib osutada hoopis vajalisemaks, et kanna me kaju rõõmu. Rõõmust õhetav pale ja lahke meel hakkab külge. Kaunis lill, kena lauluke, armas sõna võivad tihti olla suuremaks abiks kui kestev töö. Kui palju on ometi olemas üksildasi inimesi, kelle elu me võime soojendada ja valgustada! Vaadake vaid kord ringi, enamjagu inimesi otse januneb rõõmu ja armastuse järele.

Tunnen poisse, kes unistavad sellest, kuidas nad tulekahjudel ja suurte õnnetuste juhtumisel võiksid rutata appi ja saata korda vägitugusid, kuigi nad tegelikult kunagi ei märka isegi väiksematki võimalust teiste avitamiseks.

Aga tihti just neis väikestes avitamistes peitub palju suurem tegelik abi kui mõnes kangelasteos, mis iseenesest ju muidugi pole kuidagi laitmisväärne. Avatagu vaid silmad ja vaadatagu ainult ringi.

Igalpool, kus vähegi võimalik, paneb tubli noorkotkas käed külge. Kodus, koolis, tänaval, raudteesõidul, töökohal, kus see ka ei oleks. Juba meie rüütlikil meel keelab meile istumast seni, kui seisab mõni vanem inimene või naisterahvas. Me vabastame vagunisse astuja pakkidest, et ta kergemini võiks ronida trepist üles. Inimeste kogunemistel tänavail ei jää me nende hulka vahtima, vaid püüame kohe jõuda selgusele selles, mis on juhtunud. Kui me aidata ei suuda, siis läheme rahulikult edasi. Sellega me ei suurenda vahtijate hulka. Tihti on sellest suurem kasu kui suudame kujutella. Noorkotkas tunneb ümbruskonnas elavate arstide nimed, nende aadressid ja telefoninumbrid on tal märgitud taskuraamatusse. Samuti on tal tähendatud üles lähem tulekahju teadaande koht, politseiposti asukoht, postkast jne., et ta kiiresti võib anda juhatust või ise sinna joosta. Täpselt on tal teada ka kogu ümbruskonna teed ja tähtsamad asutused, olgu see linnas või maal.

Libedal pinnal mahalangenud hobused pääsevad ise oma jõul jalule, kui külvata maha liiva või tuhka või asetada nende alla mingi vana riie või kott. Tuhka saame lähema maja ahjust. Paanikat võib tihti ära hoida rahuliku ülesastumise ja lühidate, kindlate korraldustega. Tulekahju ajal on noorkotkas esimeseks mureks toimetada majast välja ohus viibivaid inimesi. Suitsuga täidetud ruumi tungides roomab noorkotkas tihedalt põrandale surutuna edasi, sest suits hoidub alati lae alla. Pähe on tal tõmmatud märg rätik, mille läbi ta ka hingab. Kui ta päästmisel leiab inimese, siis seob ta selle kõie või räti külge ja lohustab ta põrandat mööda välja. Leegitseva tule kustutame kõige paremini tuha abil või matame ta raskete vaipadega. Priimuste lõhkemisel haaravad tihti lähedal seisjate riided tuld. Ka siin on noorkotkal võimalik anda kiiret abi vaipade, palitute või telgiriide abil, tugevasti mähkides neisse põleva inimese. Tulega õnnetuste puhul takistab noorkotkas igasuguse tõmbetuule tekkimise. Juba peaaegu kustutatud tuli hakkab kohe jälle leegitsema, niipea kui tekib õhu juurevool.

Jääst läbimurdunudid päästame pikkade ritvade, redelite või kõite abil. Pole mingit mõtet läheneda jääveerule tahtmisega aidata, kuna aitaja kindlasti murdub siis ka ise jääst läbi.

Uppujate päästmist ujudes võtame ette vaid hea ujujana. Kes ei oska ujuda, toimetab kiiresti kohale päästevöö, kõie või pika ridva. Päästja peab päästmise juures meeles järgmist: Uju päästetavale juure selle selja tagant. Püüa teda keerata selili. Heida ise selili ja haara kättesse uppuja pea. Hoiu päästetava pea nõnda, et ta suu just parajasti veel ulatub üle veepinna. Selili tagurpidi ujudes toimetu päästetu kaldale.

Kaesoleva kirjutise ruum ei luba tungida päästmise viiside ja esimese abi üksikasjadesse. Olgu siinkohal mainitud vaid kõige üldisemad ja lühemad juhtnõid:

Tihti tänaval, tökojas, rännakutel kohtame vigasaanuid. Enamasti seisab juba tihe hulk nõutuid inimesi ta ümber. Noorkotkas, kes on varustatud kõige vajalisemate teadmistega

esimese abi

üle, taipab peagi, mis tal tuleb teha.

Verejooksu puhul on kiire abiandmine hädavajaline. Veresoone kinnisidumiseks tarvitab noorkotkas kaelarätte, püksitrakse või -rihma, või seda, mis just juhtub kätte.

Uppunute elustamiseks korraldab ta kohe kunstlikku hingamist, milleks omandab endale mõnelt arstilt või asjatundjalt vastava oskuse. Kiire teotsemine on ka siin vajaline.

Rasketes sisemiste vigastuste puhul on tihti parem vigasaanu jätta õnnetuskohale lamama ja kutsuda telefoniteel või mõne kiire sõidukiga kohale arst. Üldse peab noorkotkas alati meeles, et ta vigasaanu jätab võimalikult rahule. Samuti hoidub ta ilmaaegselt kõnelemisest ja küsimisest seadmisest ning eemaldab pealetükkivad inimesed. Kui tekib vajadus vigasaanu lahtiriitamiseks, siis vabastab ta esiteks terve kehaliikme. Suurte valude juures harutab või löikab ta pigemini riided seljast lahti, kui et sünnitaks haigele suuremat valu. Kui haige tuleb transporteerida ära, siis valmistab noorkotkas kaigastest ja okstest, või kotist, või lihtsalt kinninööbitud kuuest kandraami. Üksik noorkotkas võib kanda vigastunut vaid siis, kui ta on selleks küllalt tugev. Sealjuures võib see sindida ikkagi vaid lühidal maal. Siis tassib ta haiget kas „soolakotina“ (haige jalad põimitud läbi kandja käsivarte) või teda kõhuli oma õlgadele asetades, üle õlgade tõmmatud haige paremast jalast ja käest (või jälle vasakust jalast ja käest, mis oleneb vigastuse laadist ja vigastatud kehaosa asukohast) kinni hoides. Kuidas panna haigele hädaside, seda õpib noorkotkas mõnelt arstilt. Sidemete mässimisel algame ikka käest või jalast ning mässime sideme keha poole üles. Luumurdmistel peame murdunud paika toetama šiiniga, milleks võib tarvitada tugevat pappi, lauatsa, siledat puupulka või midagi sarnast. Esiteks vaja aga seda kõva asja polsterdada vati, riide, heina, põhu või rohuga. Lahtiste haavade juures on vaja enne panna kaitseid. Seda sidemete osa, mis satub haavale, hoidume sõrmedega puutumast. Haava ennast ei hakka me pesema; haava servad aga puhastame vastavate vedelike abil (lisool, naps jne., äärmisel juhul keedetud vesi).

Taskuapteekide, sidemetetaskute ja salgaapteekide kokkuseadmisel nõutame endale mõne arsti või asjatundja kaasabi ega hakka seda asjatundmatult omapead tegema.

Olgu siin veel mainitud vaid kõige tarvilisemate abinõude käsitlemine kõige tihedamalt ettetulevais õnnetusjuhtumisel:

Meelemärkusega oleku puhul hoolitseb noorkotkas värsket õhu juurevoolu eest, avab kõik hingematvad, kitsendavad rõivad, asetab haige näo punetamisel pea kõrgele, kahvatamisel pea madalale, teeb kompreesse haige pea ümber, soofendab ta käsi ja jalgu. Hingamise lakkamisel korraldab ta kunstlikku hingamist. Minestunud ei tohi me kunagi püsti, või istukile upitada!

Verejooksu puhul tõstame vigastatud kehaosa kõrgele, seome haava kõvasti kinni. Kui haavast purskab tugevasti selget verd, mis avaldab mõne peaveresoone vigastamist, siis nõõrime haavast pisut ülalpool, haava ja südame vahel, vigastatud kehaliikme tugevasti kinni, et takistada vere liikumist. Verejooksul ninast paneme seisma haige selili, pea allapoole, lamma asetades, teda sundides sügavasti ja rahulikult hingama ja tehes talle kukla ümber külmi kompreesse.

Hullu koera hammustamise või ussinoelamise puhul takistab abiks rutanud noorkotkas verejooksu samal viisil kui peaveresoone vigastamisel. Peale selle püüab ta mürki haavast kõrvaldada haava põletamise või mürgi väljajätmise teel. Viimast abinõu tarvitab ta ainult siis, kui ta on kindel, et ta suus ega huultel ei leidu ühtki haava.

Uppunu suu ja nina teeb noorkotkas mudast puh-taks ja tõmbab ta keele välja. Siis asetab ta uppunu kõhuli oma põvedele nõnda, et selle pea ripub alla. Surudes kergesti uppunu labalundale surustab ta verejooksu kopsudest. Pärast seda korraldab kunstlikku hingamist.

**SANITAARKURSUSTEST OSAVÕTJAD VÕNNU
MALEVKONNAS 28.—30. maini s. a.**

Istub keskel kursuste tegelik juht dr. V. Sumberg, temast vasemal malevkonna esinaine pr. M. Schmidt ja paremal malevkonna sanitaarpealik dr. M. Eller.

Ärakuulmanud inimese vabastab noorkotkas külmas, kinnises ruumis ettevaatlikult rõivastest, hõõrub ta keha lume või külmade, niiskete rättidega, kuni nahk hakkab uuesti punetama ja liikmed muutuvad painduvaiks. Siis korraldab ta kunstlikku hingamist, katab haige külmade vaipadega ja soojendab aegamööda tuba.

Nahavigastuste puhul hoitakse haavad piinlikult puhtad, ei käed ega riided tohi neisse puududa. Haava ise seome kinni marli või puhta linase riidega.

Päikesepiste puhul asetame haige, pead kõrgemale tõstes, varju ja avame kõik rõivad. Siis teeme talle külmi kompresse südamele ja peale.

Kondimurde puhul seome kõigepealt murdunud liikme ettevaatlikult polsterdatud šiinide vahele kõvasti kinni ja asetame haige kehaliikme pehmele alusele.

Mürgitamise puhul püüab noorkotkas haige viia oksendamisele, ärritades ta kõri või andes talle juua soojendatud vett. Ka sunnib ta haiget jooma palju piima.

Põletamishaavadelt eemaldab noorkotkas kõigepealt kõik riided ning teeb siis neile sooja- (mitte külma!) vee kompresse. Öhu juurevoolu haavahele püüab ta võimalikult takistada.

Kunstlikku hingamist toimetatakse järgmiselt: meelemärkusetu asetatakse selili. Siis astub noorkotkas ta pea kohale, haarab ta käsivartest allpool küünarnukke kinni, tõstab nad lamaja pea kohale ja laseb nad siis jälle, neid vastu rinnakorvi surudes, pikkamisi alla vajuda. Neid liigutusi teeme rahulikult ja korrapäraselt. Tihti avaldavad nad oma mõju vaid mitmetunnilise askeldamise järele.

Kõigi raskemate õnnetuste puhul toimetab noorkotkas kohe arsti kohale. Seepärast tunneb ta ka iga lähedal asuva arsti aadressi ja telefoninumbri.

Ent „alati valmis“ ei pea me ainult teiste suhtes olema, vaid kõigepealt ka just ise enda suhtes. Kes seda ei suuda iseenda suhtes, see on tihti nii hingeliselt kui vaimliseltki jõuetu aitama ka teisi.

Erilise tähtsusega on, et oleme alati valmis hoidma kinni kõige vajalisemaist

tervishoiunõuetest.

Tervis on üks suurimaist varandusist ning seepärast peab iga noorkotkas oma kohuseks karastada oma keha tervete eluviisidega.

Esimeseks tingimuseks on puhtus. Noorkotkas peab lugu veest ja ei soovi näha mustust oma ihu ja riiete küljes, ning kõige vähem oma südames. Endastki mõistetavast suu ja hammaste puhastamisest ei tarvitse siin pikemalt kõnelda. Tihti käime saunas või vannis, või kui selleks puudub võimalus, uhume igal hommikul ja õhtul kogu oma keha külma veega, seda pärast tublisti rätiga hõõrudes, kuni nahk lööb punetama. Õige noorkotkas hoidub üleliigsest söömisest ja joomisest. Parajasti siis, kui toit maitseb kõige paremini lakkab ta söömast. Toidu närib ta alati tublisti peeneks enne, kui ta selle neelab alla. Seeläbi seguneb toit hästi süljega ja on kergemini seeditav. Üleliigne liha ja teiste raskete toitude tarvitamine on kahjulik. See ei tähenda veel, et peaks hoopis loobuma lihasöömisest. Seda mitte. Meie, põhjamaalased, peame sööma teatud kvantumi liha — see tekitab ihus soojust.

Endastki mõistetav on, et iga õige noorkotkas hoidub alkoholsete jookide tarvitamisest. Alkohol takistab meie mõtlemist ning teeb meid võimetuks jõudma oma noorkotka sihile. Eriti hävitav on ta mõju kasvavale põlvele. Ta mürgitab alles arenemata kehaorganid ja rõõvib meilt selge pilgu.

Niisama kindlameelselt hoidub noorkotkas suitsetamisest. Nikotiini salakaval mürk muudab eriti alles kasvava organismi oma orjaks.

Varakult voodi ja varakult voodist välja — see on üheks noorkotka hüüdsõnaks.

Iga poiss, kes astub noorkotkaste kilda, peab ka alati, kui ta viibib oma kaaslaste keskel, kogu oma eluviisidega näitama, et ta õieti hindab noorkotkluse nõudeid. Paljud muidu päris tublid poisid ei suuda saada jagu teatud laiskusest, vedelast olekust, kuigi nad sellest püüavad vabaneda. Eriti tegevat neile raskusi vara tõusmine. Kuid tahtejõudu võib teritada, ning ka voodivaip pole ülepääsmatuks takistuseks sellele, kes häbeneb laisklemist. Kui tore on ometi see, kui meil varahommikul jätkub veel küllalt aega mõelda läbi eelseisva päeva töö ja tegevus.

Väga tähtsad on meile ka igapäevased

võimlemisharjutused.

Kohe, kui oleme lipanud vaiba alt, on kõige õigem aeg nendeks harjutusteks. Kõik harjutused teeb tubli noorkotkas järjekindlalt ja püsivalt. Muidu pole neist suuremat kasu. Järjekindla kõigi liikmete ja lihaste harjutamisega muutume osavaks, painduvaks ja väledaks ning mängides kuulavad kõik liikmed meie sõna. Eriti just meie praegune ajajärk vajab kahekordselt mehi ja noormehi, kes on osavad ja vastupidavad igal tööalal, terved ja tugevad nii kehalt kui ka vaimult. Terves kehas pesitseb aga terve vaim!

Harjutusi endid ei hakka me siinkohal kirjeldama. Neid õpetavad noorkotkastele nende juhid, kes ka ise püüavad end täiendada sel alal, paludes juhatust võimlemisõpetajailt ja teistelt asjatundjailt.

Ainult see noorkotkas, kes on alati valmis kõigi kohuste täitmisele iseenda, oma ligimise ja oma kodumaa vastu, elab ja tegutseb isamaale auks. Meie väike isamaa aga vajab, et neid oleks palju, et nende hulka kuuluksid kõik mehed ja noormehed ta piires. Seepärast alakem endast peale, kogudem teisi ja viigem ka need teised oma eeskujul mõjul alati valmisoleku teele endale kasuks ja isamaale auks.

Olgem alati valmis!

Kodanike ettevalmistusest

lennuväe ja õhukaitse teenistuseks

A. Ilves

HILJUTISILT LENNUVÕISTLUSILT:
esimene võistleja lennuk startib.

Sissejuhatuses. Äsja möödunud esimesed meie kaitseväe lennuvõistlused, mis taotlesid peamiselt väljaõppe eesmärki või õigemini osutused kaitseväe lendurite tehnilise oskuse ning vilumuse katseks, on äratanud tähelepanu ka väljaspool kaitseväge — kodanike hulgas. Võistluse puutuvate andmete äratoomiseks on üldajakirjandus annud lahkesti ruumi ja seepärast oleks liigne peatuda siinkohal võistluste kirjeldusel (Illustreerimiseks mõned pildid. Toim.). Arvestades aga seda elavat huvi, millega seltskond suhtus lennuvõistlustesse, oleks siinkohal vajaline peatuda tähtsamal ning aktuaalsemal probleemil — kuidas rahuajal valmistada ette lennuväele ja õhukaitsele tarvilist isiklikku koosseisu.

Lennuväe ja õhukaitse isikliku koosseisu sõjalise ettevalmistuse liigid. Eesmärgiga lähemalt peatuda õhukaitse personali ettevalmistuse mõiste juures, eraldame 2 kategooriat:

1. Tarviduse ja kasutamise viisi poolest, jaotades isikud liikidesse:

— lennuväe üksuste vajaduseks ja

— õhukaitse ülesannete teostamiseks.

Esimesse liiki kuuluvad need, kellele saab osaks võidelda vastasega õhus lendurina või otseselt valmistada ette vahendeid selleks, s. o. aviomotoristid ja teised eriteadlased. Teine liik on need, kes töötaksid maapealse — nii passiivse kui ka aktiivse — õhukaitse teostamiseks.

On selge, et üheaastane teenistus kaitseväes ei ole küllaldane eriteadlaste, eriti just lennuväe isikliku koosseisu, väljaõppeks. Seetõttu tundub raskusi ka lennuväe üksuste tegelikus töös, sest näiteks ajateenijasõdur motoristi abina nõuab teatud vilumust, kuid

seda osaliselt omandades, on tal juba teenistusaeg läbi. See asjaolu nõuab lennuväe kaadri omandamiseks isikute ettevalmistamist teostada riigikaitsele õppuse näol. Ainult sel viisil, kui ühendame ühelt poolt riigikaitsele õpetuse ja teiselt poolt teadmiste täiendamise tegevteenistuses, võime loota omandada lennuväele häid eriteadlasi.

Mis puutub kodanike ettevalmistusse õhukaitseteenistuseks, siis on siin teissugune eesmärk, kui ülalnimetatul. Kõigepealt on vaja neid kodanikke, kes ühel või teisel põhjusel ei kuulu kaitseväge teenistusse, kasutada ära õhuvaatluse- ning õhukaitsehäire ülesannete teostamiseks.

Aluseks õhukaitse teostamisele on aegsasti teadete saamine õhuvaenlase ähvardavast kallaletungist teatud esemele. See on võimalik ainult hästi organiseeritud vaatlusvõrgu juures. Vaatlusvõrgu organisatsioon aga nõuab suurt inimeste arvu.

Teenistus õhuvaatluspostil seab vaatlejale teatud nõudeid nii nägemis- ja kuulmisvõime kui ka intelligentsuse ja hea tahte üle. Vanadus ja sugu ei oma siin erilist tähtsust. Sellele tööle osutuks kõige vastavamaks koolinoorsugu, näiteks keskkooli klassides, oma tähelepaneku ning huvi tõttu. On just tähele pandud, et isegi väikesed lapsed, kes elavad aerodroomide lähedal, eraldavad lennukite tüüpe paremini täiskasvanuist.

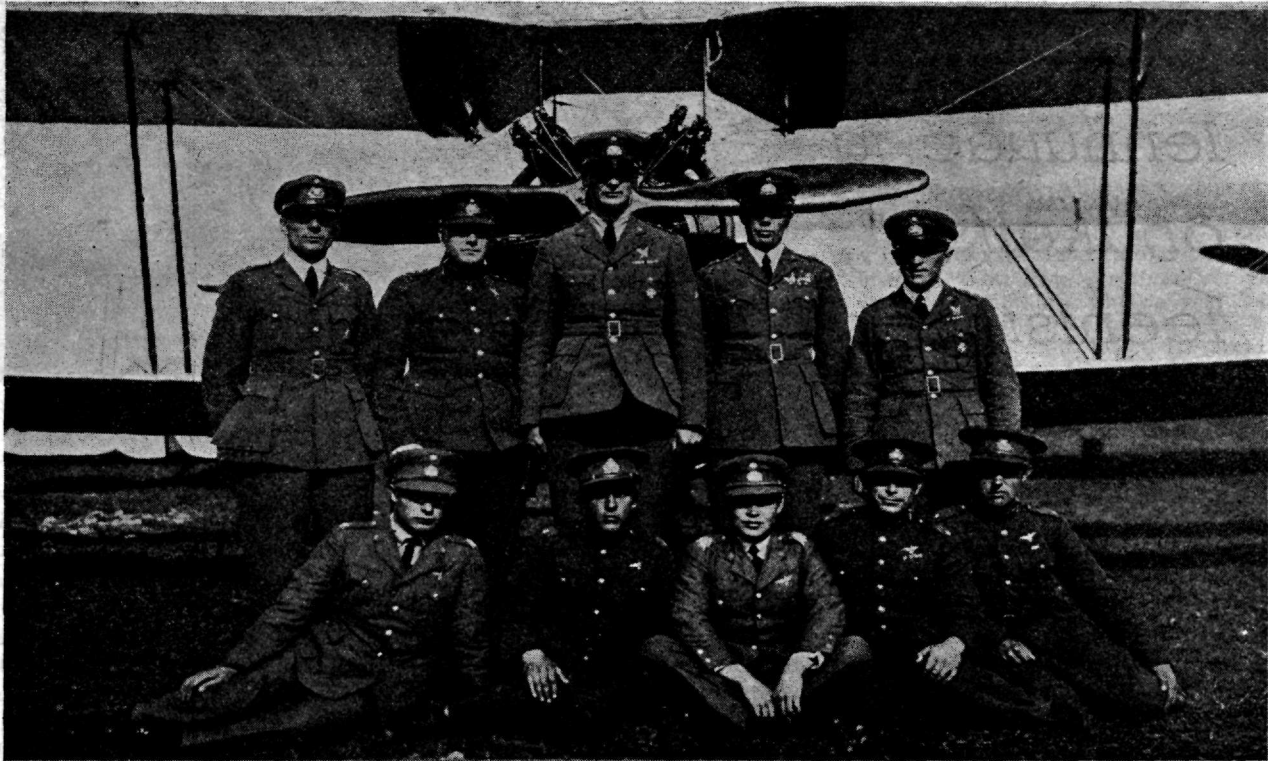
Mis puutub hädaohusse, mis enesega võib kaasa tuua laste rakendamine seesugusele tööle, siis peab tähendama, et asudes väljaspool kaitsetavat eset, on nad õhuvaenlase pommitamiste eest paremaits kaitsetingimuses.

2. Vaatepunktist — keda ja kuidas ette valmistada, jaotame:

— noorsugu enne sundaja teenimist;

Härra Riigivanem lennuriietuses.

LENNUVÕISTLUSTEL AUHINDADEGA KROONITUD MEESKOND.

Seisavad vasakult paremale lendurid: leitn. Läte, kapten Döring, leitn. Kuul, kapten Rotberg, leitn. Martson. Istuvad vasakult paremale aeromotoristid: kapral Peet, v. a.-o. Kolle, n. a.-o. Luht, veltv. Torokoff, veltv. Turu.

— reservlased.

Noorsoo ettevalmistuses peaksime eraldama kaht liiki:

— alla 18 a. vanused ja

— üle 18 aasta kuni sundaja teenimiseni.

Esimesse liiki kuuluvad kõlbaksid kõige paremini õhukaitseteenistuseks eelnimetatud kujul. Järelikult, rõõbiti riigikaitselise õpetuse harjutustega oleks tarviline korraldada neile ka õhuvaatlus- ning õhukaitsähäire harjutusi. Tegelikult need harjutused, mis teostuksid värskes õhus, mõjuvad tervislikult ainult positiivselt.

Vanemasse liiki kuuluv noorsugu võiks osutada ühtlasi allikaks kaitseväge lennukoolidele, — lendurite, aviomotoristide ja teiste eriteadlaste ettevalmistamiseks. Sel teel on võimalik valikut toimetada ning omandades parema kontingendi, võib lennukool lühema ajaga lennுவäge eriteadlasi ette valmistada.

Reservlaste-lennuväelaste väljaõpe ning treeningus hoidmine on tähtsamaid küsimusi. On selge, et lenduri treening peab reservis edasi kestma, kuid seni ei ole see veel pea kuski leidnud täielist lahendust. Ka teiste eriteadlaste, nagu motoristide jne. reservlaste teadmiste täiendamine on suure tähtsusega.

Õhukaitseline ettevalmistus välisriikides.

Peaaegu kõik riigid, kus on olemas lennுவäge, kasutavad suuremal või vähemal määral seltskonna ja eraorganisatsioonide kaasabi lennுவäge ning õhukaitse-

üksuste lahinguliseks ettevalmistamiseks. Allpool mõningaid näiteid seesugusest tööst.

N. Vene Sotsialistlik Liit omab väga arenenud lennுவäge koolide võrgu. Kuid tunduvat abi nii väljaõppes kui ka lennுவäge koolide täiendamises annab tuntud organisatsioon „Osoavijahim“.*) See organisatsioon moodustati esialul kahe ühingu — õhulaevastiku sõprade seltsi (O. D. V. F.) ja keemilise tööstuse seltsi (Dobrohimi) liitumise teel, hiljem aga liitus veel Riigikaitseliit (O. S. O.), missugune kõige enam militariseeris terviku. Ühingu liikmete militariseerimine on täieliselt läbi viidud. On olemas hästi organiseeritud lennுவäge, gaasi ja evakuatsiooniüksused. Nimeliselt kuulub organisatsiooni 4.000.000 liiget.

„Osoavijahimi“ ülesandeks on sõjaline ettevalmistus — nii materjaalne kui ka personaalne. Ühing kasutab riiklikku toetust, kuid selle kõrval suudetakse kodanikelt välja pigistada kaunis suuri summasid. Näiteks loosungi all „Vastus Chamberlain'ile“ koguti 10 miljonit rubla, mida jätkus umbes 150 lennuki ostmiseks.

Väljaõppe alal ühing on asutanud 2 lennukooli (Harkovis ja Pensas) ja kavatab avada kolmanda Rostovis (D. ä.). Kursus koolides kestab 6 kuud, kusjuures õpetatakse välja lendureid spordilennukeil. Ka

*) Vaata lähemalt kirjutus „Kaitse Kodu!“ eelmises numbris.

purjelennukite alal on ühing oma tegevust laiendanud, asutades ringe, mida arvult on ligikaudu 100.

Poola. Õige laialdast tegevust lennuväe ning õhukaitse toetamises osutab Riigi Õhukaitse Ühing (Liga Obrony Powietrznej Panstwa — L. O. P. P.). Selle ühingu põhikirjas leiame — peale materjaalse toetuse, lennuasjanduse propageerimise ja gaasikaitse organiseerimise — sõjalise ettevalmistuse alal järgmist:

„k) toetab eriteadlaste väljaõpet mõlemal aladel, l) organiseerib kooli noorsugu...“

Sõjalise ettevalmistuse alal ühing ei kasuta riikliku toetust, vaid ümberpöörduvalt — sageli toetab riiklike asutisi.

Noorsoo (18 a. kuni sundajateenistuseni) ettevalmistuse alal ühikul on praegu kaks mehaanikute (aviomotoristide — A. J.) kooli ja asutamisel lendurite kool.

Peale selle ühing toetab akadeemilisi lennuklubisid ja korraldab mitmesuguseid tehnilisi kursusi.

Mehaanikute koole, mis on asutatud riiklike vastavate tehniliste koolide juures, peetakse ülal ühingu summadest.

Õhtuste kursuste eesmärgiks on valmistada ette peamiselt aviomotoristide abisid, s. o. neid, kes võiksid kaitseväeteenistusse astudes lennukite juures olla kasulikud.

Akadeemilistes lennuklubides õpetatakse välja üliõpilasi lennuasjanduses ning lendamises. Toetust saavad need klubid sõjaväelt, riiklikelt kehalise kasvatuses ja sõjalise ettevalmistuse organeilt ja Riigi Õhukaitse ühingtult. Peale selle on sissetulekuks veel liikmeks.

Lendurite klubid koondavad endasse peamiselt reservlasi. Lennuväeline ettevalmistus neis ei ole tõsi-

Lennuvõistlustel väljapanud auhinnad.

selt lahendatud. On antud küll luba reservlasi-lendureil lennuväe õppeningharjutusüksustes lennata ja on isegi rahaline tasu määratud, kuid mitmesugustel põhjustel seda luba kasutatakse harva.

Kodanike ettevalmistus maapealse õhukaitse teenistuseks on ühingu peamine ülesanne. Praegu ühing kavatab organiseerida õhuvaatlusvõrku üle kogu riigi, võttes enese peale nii materjali muretsemise kui ka isikut väljaõpetamise. Toetust ta saaks selleks kait-

sevält, omavalitsuselt ja kodanike väljaõpetamiseks peamiselt haridusministeeriumilt, kes koolide õppekavadesse võtaks sisse õhukaitse, eriti õhuvaatluse õpetuse.

Järeldus: Jättes siinkohal vaatlemata, kuidas kodanike ettevalmistus on korraldatud paljudes teistes riikides, võime juba toodud näiteist järeldada, millist tähelepanu välisriikides sellele nii tähtsale probleemile pühendatakse. Võiks vahest meele tuletada Soome Õhukaitse Liitu, mille organisatsiooni ning tegevuse üle hiljuti kuulsime loengu kaitseleidiu Tallinna maleva ruumes. Meie kitsaste võimaluste juures ei saaks probleemi vast korruga lahendada, kuid järkjärgult võiksime ka siin palju ära teha. Tahaksin alla kriiputada just õhuvaatlusteenistust, milleks kodanikud, eriti noorsugu, võiksid palju kaasa aidata.

Nende ridade peamiseks eesmärgiks oli juhtida tähelepanu tarvidusele lennuväe ning õhukaitse eeltööde teostamiseks, eriti personali väljaõppeks ka väljaspool kaitseväge. Seda põhjustavad õhukaitse organiseerimise vajadus laiemas ulatuses, piiratud teenistus-aeg kaitseväes ning materjali puudulikkus. Ühenduses sellega peaksid seltskondlikud organisatsioonid töötama lähimas kontaktis riigikaitse organitega, et ühiselt võidelda hirmsaima ohu vastu, mis õhuvaenlane kodanikele võib sünnitada.

A. Köpman & Ko.

Veinitehas

Viljandis

Mõisatee nr. 12.

Postkast 16.

Soovitab parimaid kodumaa marjadest ja puuviljast valmistatud veine:

Portvein, Madeira, Rotvein, Tokayer, Old Cider, Hõõgvein,

Kosulusvein, Tarragona, Southern, Sherry, Alicante jne. jne.

Veini käärimist ja valmistamist jubib tuntuim ja parim sel alal Eestis eriteadl. Inse-ner-keemik. Veinid saadaval igal pool paremates kauplustes ja joogikohtades. Ainult A. Köpman'i ja Ko. veinid on nõuetavad üle riigi.

NÕUDKE JA OTSUSTAGE!

NÕUDKE JA OTSUSTAGE!

MIHKEL MARTNA 70-AASTANE

EESTI SOTSIALISMI VETERAAN

17. septembril s. a. pühitses riigikogu abiesimees, tuntud poliitikategelane ja sotsialistide juht Mihkel Martna oma 70. sünnipäeva.

Mihkel Martna nimi on tihedalt seotud Eesti poliitilise elu arenemisega. Juba 1918. a. siirdus Martna Maapäeva välisdelegatsiooni liikmena välismaale Eestile „tõde ja õigust“ otsima. Kasutades oma tutvusi välismaa sotsialistide ringkonnas, läks tal korda veenda paljuid Euroopa poliitikutuid Eesti iseseisvuse tunnustamises.

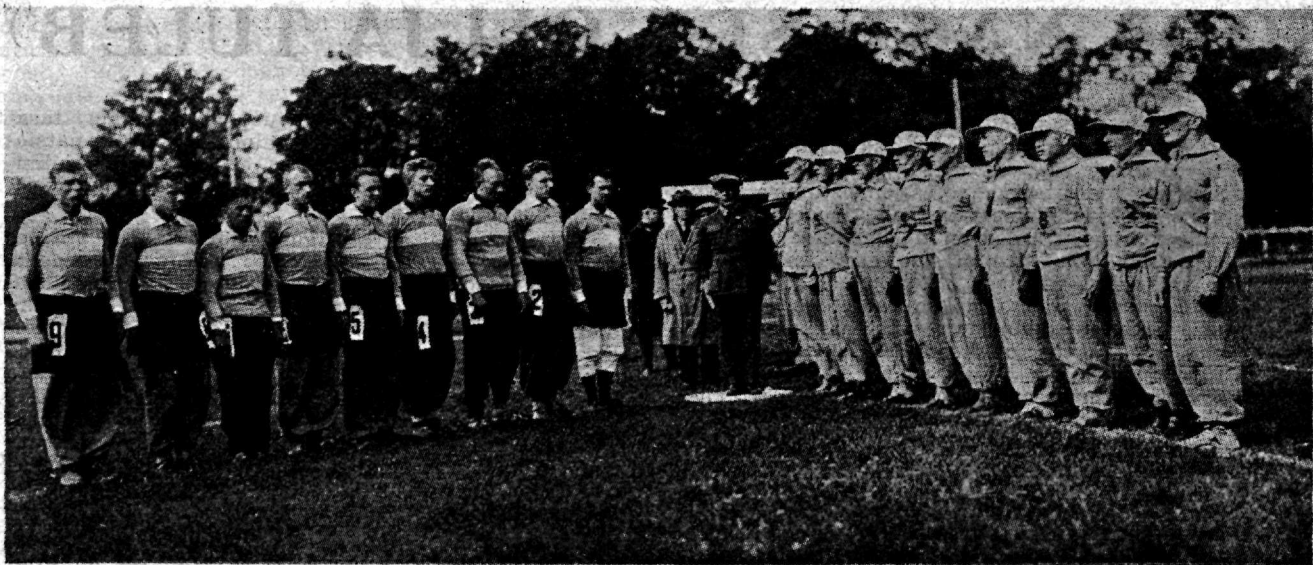
M. Martna on olnud vahetpidamata kõikide Eesti parlamentide liige alates Maapäevast ja lõpetades praeguse riigikoguga, kus ta on abiesimees.

M. Martna elukäik on õige kirju. Süündinud 17. (5) septembril 1860. a. renditaluniku pojana Läänemaal, Mihkli

kihelkonnas, juubilar oma varases nooruses sai tunda ka teoorjuse kibedaid päevi. 13-aastasena kõmpis ta jalgsi Pärnu — õnne ja tööd otsima. Siit peale õppis noor Mihkel mitmesuguseid elukutseid, kuni lõppeks jäi peatuma maalritööle. Teadushimulise noormehena tutvus ta peagi sotsialistliku kirjandusega, mille lugemine vajutas ta hingesse sügava pitsati.

1905. a. revolutsioon tõi Martnale lühikesajalise vangistuse ja kihutas ta maapakku. 1906. a. alul põgenes ta Peterburi kaudu Soome, sealt Saksamaale ja hiljem Helveetsiasse, kus elas pikemat aega, täiendades oma haridust Berni ja Zürichi ülikoolis. Maapaos kirjutas M. ka hulga teaduslikke töid.

Soovime suurele töömehele ja Eesti sotsialdemokraatia isale tema kõrgel aupäeval palju õnne ja jõudu edaspidises töös.

I RAHVUSVAHELINE PESAPALLIVÕISTLUS TALLINNAS.

Eesti ja Soome meeskonnad võistluse eel rivistatult.

Soome kaitseliidu ohvitseride huvimatk Tallinna

Esimesi rahvusvahelisi pesapallivõistlusi Kadrioru staadioni murul

Reedel, 12. septembril s. a., saabusid Tallinna Soome kaitseliidu sõjalaeval S. P. 1. 24 Soome kaitseliidu ohvitseri, peastaabi ja malevate kehalise kasvatuse juhti, eesotsas Soome kaitseliidu peastaabi spordiosakonna pealiku major Levälahiga.

Matka eesmärgiks oli sõprussuhete süvendamine Eesti kaitseliiduga, tutvumine Eesti kaitseliidu elu ja oluga ning Soome pesapallimängu propageerimine.

Kaitseliidu peastaabi poolt paigutati külalised korteritesse Noortemeeste Kristliku Ühingu ja kaitseliidu peastaabi ruumidesse.

Laupäevane päev kulus tutvumiseks kaitseliidu peastaabiga, Tallinna malevaga, linnaga ja selle ümbuskonnaga.

Pühapäeval kell 9.00 hommikul jälgisid külalised kaitseliidu ja kaitseväge vahelisi laskevõistlusi Nõmmel Mustamäe lasketiirul. Kell 11.00 algasid Kadrioru staadionil pesapallivõistlused, mida pealt vaatama oli ilmunud ligikaudu 300 — 400 inimest, peamiselt koolilapsed, kaitseliitlased ja kaitsevaelased.

Esimesena astus tulle kaitseväge meeskond. Soomlased saatsid välja kaks eri-meeskonda, nendest esimene meie kaitseväge ja teine meie kaitseliidu meeskonna vastu. Soome meeskonnad olid moodustatud ekskursantidest-ohvitseridest.

Mäng algab meie kaitseväge meeskonna lahtilöögist. Pikemat aega püsib mäng tasavägisena. Mõle-

mad pooled kohanevad ilmastiku ja välja oludega. Siis pääseb võidule soomlaste märksa täpsem ja taktikaliselt läbimõeldud mäng, mis annab võistluse lõpptagajärje 8:3 soomlaste kasuks.

Teises järjekorras ilmuvad väljale soomlaste 2. meeskond punases dressis ja Tallinna maleva realkooli kompanii meeskond mustkollaseis särkides ja mustades pükstes. Siin paistab teravasti silma soomlaste suur paremus. Meie meeskond ei saa sugugi jalgu alla. Enamik meie meeskonna mängijaist on algajad, kellele käesolev võistlus on esimene. Puudub palli käsitamise oskus ja kokkumäng. Võistlus lõpeb tagajärjega 8:3 soomlaste kasuks.

Võistluste lõpul annetas major Levälähti meie meeskondadele mälestuseks igale mehele soome pussi.

Esmaspäeva hommikul kell 9 lahkusid külalised Tallinnast tagasi Soome.

Pesapallimäng Eestis on uus. Seni harrastati seda peaaegselt kaitseliidus. Viimasel ajal on selle vastu hakanud huvi tundma kaitseväge ja koolinoorsugu. Järjekindlate harjutuste ja kursuste abil on jõutud siiski nii kaugele, et on kujunenud välja oma kindlad meeskonnad, kes omavahel ja tarviduse korral ka välismeeskondadega peavad võistlusi. Soomlaste arvates ja hinnangul ei ole kuigi kaugel aeg, mil Eesti pesapallimehed võistlustel soomlastega näitavad hoopis teisuguseid tagajärgi kui äsja möödunud võistlustel.

SODA NAGU SEE OLI JA TULEB*)

Kaotus maailmasõjas on pannud sakslasi võib-olla rohkem kui teisi rahvaid juurdlema faktorite üle, mis põhjustavad sõjaõnne või, vastuoksa, viivad sõjas kaotusele. Suureks teenäitajaks sõjas õnnestumise või ebaõnnestumise põhjuste ülesseadmisel on peetud sõjaajalugu, mille kohta sakslased on tähendanud: „See on alus, millel seisab kõik, mis on sündinud, mis peab sündima ja mis jälle sünnib.“ Sõjaajaloole ehtasid sakslased maailmasõja ajal oma kogu sõjategevuse võtteid ja laadi. Kindralstaabi juures töötas kahes osakonnas suur arv valitud ohvitseri möödunud sõdade kriitilise hindamise kallal. Kuid sellele vaatamata ei läinud neil korda aimata ette tulevikusõja tõeliselt kujunevaid jõude ega ennustada selle iseloomu.

Alati oldi küll veendunud näit. positsioonisõja tähtsas osas, aga et see sõjapidamislaad sai nii täieliselt valdavaks sõjategevuses, seda ei suudetud kujutella. „Meie pidime sõda pidama 1870. a. stiilis ja otsustama mitte ühe Vionville, vaid kümne Vionvillega,“ hüüdis keegi saksa väejuhtidest, kibedalt pettunud, pärast järjekordset viltulööke kavatsatud plaanes.

Tõepoolest oli ainult ehk kõige vähesemaid, kes aimasid, et tehnika edukäik operatsioonilises sõjas võib saada nii otsustava tähenduse, sõja alul täiel määral nägid ette sõjatandri laienemise selles ulatuses, nagu see sündis — inglaste kindlasti oodatava osavõtu puhul sõjast, ja kes nägid ette, kuidas võib mõjutada asjakäiku Saksamaa puht kontinentaalne asend talle vaenuliste riikide ülemvõimu saavutamisel ja kindlustamisel. Kaaluvam osa ohvitserest jagas eelmainitud vaadet: sõda peetagu 1870. a. stiilis. Sealjuures oldi küll valmistatud ette operatsioonilise sõja lõpliku ülekaalu võimaluseks, aga usuti võitvat siin endale soo-

*) Lühikene referatsioon sakslase E. Buchlincki raamatukestest „Der Krieg von Gestern und Morgen“, 1930.

Saksa kaitselaevastik sügisestel harjutustel.

dustusi sõjaväe operatsiooniosavuse kõrgeimale tasapinnale tõstmises, juhtide ettevalmistuses, kui natsionaalse võitlusvormi arendamises, et suurendada lahingute otsustavat mõju asjakäigu edaspidisel kujunemisel, hoiduda positsioonisõjast.

Kahtlemata näitas niisuguse mõttesfääri piirides saksa sõjavägi üleolekut võrreldes vaenlase vägedega. Kuni Marne kaotuseni, mille tagajärjeks oli aktsiooni tardumine positsioonisõjaks, saatis saksa väesalku vaidlematu edu. Pärast Marnet aga sai liitlasile võimalikuks panna maksma oma füüsiliste tagavarade suurim jõud aastatepikuses materiaalses sõjas. Sakslaste katsed, rajada sõjategevus jällegi liikumisele, jäid tagajärjetuks. Loomulikud aja tingimused osutasid tugevamaks kui sõjajuhtimise tahe. See üleminek materiaalsele sõjale tähendab suure sõjalise tegevuse epohhi lõppu, mis oli oma täiusel XVIII sajangu pöördel väepealiku Napoleoni päevil.

Epohh algab ja lõpeb sõjavahendite ja sõjaenergia tõusuga. See on sama eelkäik, nagu see on sõjapidamist maailma-ajaloo pöördepunktidel korduvalt kujundanud. Mida enam iganenud ja nõrgenenud on vanad vormid, mida energilisemalt üks partei paneb maksma uue aja võitlusviisid, seda tugevamaks kujuneb ta üleolek. Seega on seletatav ülekaal, millise saavutas Prantsusmaa VIII sajangu lõpul, samuti keskriikide kaotus maailmasõjas. Kaasaegsed igatahes ei näe enamasti sellist pööret ja kindlasti oli ainult vähesed Goethe ümber, kes teda mõtsid, kui ta Valmy eelõhtul ohvitseridele sõnas: „Siitpeale algab uus epohh maailma ajaloo ja teie võite öelda, et olete seda kaasa elanud.“

Muidugi oli see maailma ajaloo uus ajajärk, mis 20. septembrist 1792 hakkas hargnema: väikese väe ja väikeste võimaluste, väikeste vahendite ja väikeste sihtide üleminek revolutsiooni massihulkadeks, piiramatuks vabaduseks sõjajõudude tarvitamises, üleminek vana monarhia alalhoiupüüult uue keisririigi hävitamisprintsipiile.

Kui vaatame lähemalt viimast põhjust, mis sõjakunsti muutust on mõjutanud, siis on see sama, mis kõigil aegadel sõjapidamise olemust esimesena tingib: sõjaväe ja rahvuse suhtumine sõja ideele. Teine kujundav moment, tehnika areng ja selle mõju, asub vastandina esimesele kuni XIX sajangu keskpaigani tahaplaanile.

XVIII sajangu sõjaväest seisis sisemine osavõtt sõjast sama kaugel kui odameestest möödunud epohhi ususõdades. Isegi nii rikkal ja filosoofilisel iseloomul, kui Friedrich Suurel, puudus arusaamine sõjapidamise eetilistest põhialuseist, kui ta mahutas tuhandeid sõjavange oma rügementidesse. Ka massilised desertsioonid ei pannud teda mõistma, et väikesegi mehe hinges asuvad kõlblusmõisted, mida karistamatult ei või ignoreerida. Sõjaajaloo on olnud küllalt juhtumeid, kus meeskond on tõstnud mässu oma juhtide vastu, kes saatsid või kavatsesid saata neid raha eest võitlema võõraile maile, kuna aga nemad olid valmis end ainult oma kodumaa eest ohverdama. Kui seitsme-aastasest sõjas Preisi riik pärast Kunersdorfi kaotust seisis hävimise eel, tõusis rahvas esile vastupanutahe — ja siis võis näha, mida suudab sõjavägi, kellele on sõda oma südameasjaks. Ometi jääd ka pärast sõda vana süsteemi juure, sõjaväe iseloom jäi muutmata: juhtideks olid ohvitserid, pärit ainult aadliseisusest, nende all oli mass sõdureid, kes seisis enamasti vastumeelselt oma lipu juures, hoidud koos ainult raudse distsipliini varal. Selle ajajärgu sõjavägi võis ainult väike olla, see võitles lineaartaktika tardunud vormides, ohvitseride komando ja mõõga all. Nende elementide koostöö tulemuseks on sunni-

sõda, väikesed sihid, väikesed pingutused. Friedrich oli surutud samusse kitsasse raamesse, mida määras epohh. Aastal 1756 sõnab ta enne Böömimaale marssimist, mis oli tema aja suurimaks sõjaliseks ettevõtteks, järgmist: „Mida iganes suudaksimegi, ometi me ei kujutle, et elame Caesari päevil. Kõik, mida praegu võiksime saavutada, on, arvan, suurimal määral ainult keskpärasus. Sajangu piirid ei ulatu kaugemale.“

Pidi saabuma uus aeg, et sõjakunsti välja juhtida XVIII sajangu kitsaist raamest. Prantsuse revolutsioon lõi sõjaväe, kus massid kandsid sõjateede. See oli vabadusidee ja selle kõrval endakaitse hädavajalikus, vabariigi kaitsmine vaenuliste monarhiate vahel. Need olid samad motiivid, mis tänapäev bolševismile annavad ta offensiivse karakteri.

Distipliini preisi mõttes prantsuse revolutsioonilised väehulgad ei tunnud. Nende jõud seisis sõjatahte energias, arvus. See andis Napoleonile võimaluse suurte võimaluste strateegiaks, poliitikaks, mis tegi endale ülesandeks kõrgemas stiilis territoriaalse laienemise. Revolutsiooni idee, revolutsioonilise prantsuse sõjaväe kutsumus anda maailmale vabadus, läks prantsuse sõjakäikudes kaduma. Selle asemele astus militaristlik vaim. Hulgad rippusid oma väepealiku isiku küljes, kel oli esimestele arvamatu mõju. Ei ainsatki raskesti haavatut, kes poleks hüüdnud Vive l'empereur mõõdratsutavale keisrile. Aga viimase tähe loojumisega kadus ühtlasi see, mis andis hulkadele püsi ja jõudu, ja ööl pärast Belle Alliance'i polnud suure prantsuse väepealiku ühendunud sõjavägedest midagi järele. Nad valgsid laiali.

Neil aegadel jõuti ühtlasi veendumusele, kuidas mitmete rõhuvate sõja-kogemuste seas raskeimaks on sõdurite osavõtmatuse sõja-eesmärkidest.

Jõuti arusaamisele, et sõjas on lõpuks otsustavaiks kõlblised jõud. Saksamaal tõstis ajakirjandus küsimusse, et riik teeks kõik võimaliku, et valmistada rahvast ette sõjaks, ja Fichte kõneles põlglikult ausast, aga vähe läbi kaaluteldud kutsust viibutada paremale ja vasemale ja presenteerida relva ja heal juhul tappa ja lasta ennast tappa... Riik olgu õigustatud kasutama iga üksiku kodaniku jõudu, oli vaade, mis sai maksvusele XIX sajangul. Selle ajajärgu sõjavägi oli rahvavägi, hulkade vägi, millise suurimal arvul Napoleon oli kogunud liikvele sõjakäigus Venemaale, aastal 1812, osavõtjate arvuga üle 600.000 mehe. Saksa sõjajõud aastal 1870/71 olid umbes 1½ miljonit, millest 1.145.000 meest marssis üle prantsuse piiri. Maailmasõjas oli sakslaslipu all 13 miljonit meest.

Jatkuv hulkade tõus ühest, raudtee- ja telegraafivõrgu laienemine teisest küljest määras XIX sajangu strateegia arenemise ja tähendas tehnilise edenemise edaspidist tagajärge, kui Saksamaal krahv Schlieffen pani aluse operatsioonivormile, mis sai kuulsuse Cannä-printsiibi nime all ja nägi oma kõrgeimat eesmärki vaenlase masside kahelt poolt ümberpiiramises. Sellele uus-saksa strateegiale võlgneb saksa sõjavägi maailmasõjas tänu oma mitmete operatiivselt õnnestunud võtete eest.

Taktilisel alal osutab XIX sajangu sõjapidamine kinnipidamist kord proovitud võitlusvormidest, ilma end segada laskmata tehnika edasisest arenemisest, kuni suurenevad kaotused sunnivad riike kohandama võitlusmeetodeid aja muutunud nõudele.

Aastad pärast 1871 tähendasid modernse võitluse uute vormide otsimist. See oli aeg, mil nominaalselt maksid vanad 1847. a. eksertsiiivreeglid, aga keegi ei eitanud, et neid uued peavad asendama. Ainult selle uue üle valitses kõikjal ebaselgus. Lõpuks oli igas armeüksuses, vastavalt komandeeriva kindrali vaatele, oma taktika, mõnikord vormilt üsna võimatu. Kirjandus kubises ettepanekuist võitlusviiside kohta.

Veel praegu jagavad paljud Haeseleri vaadet, et see tähendas ainult Saksamaa vildakat sõjajuhtimist, et sõjategevus maailmasõjas kujunes paigaliseks, et õnnelikumate korralduste juures sakslased oleksid või-

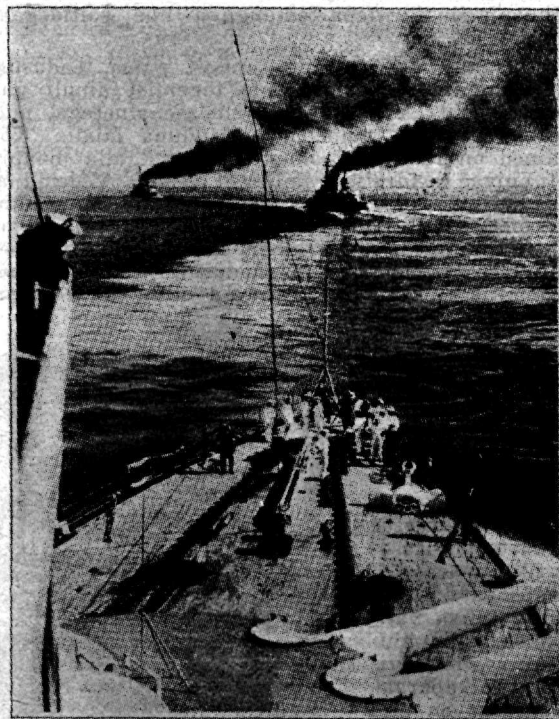
nud Marne juures võita. Aga kaks seekord ainsalt geniaalset meest, Haeseler ja Goltz, istusid tegevuseta frondi taga. Üks neist oli 78, teine 70 aastat vana, aga väepealiku feu sacré — püha tuli — püsis kummaski vanas, kelle närvid poleks löönud kokkuma, nagu juhtus teise armee õnnetute juhtidega Marne päevil...

Vaade, et operatsiooniline sõda kujutab sõjapidamises lõplikult tahaplaanile jäänud vormi, et vastane, kes valitseb modernse tehnika kõigi abinõude üle, suudab seada igal ajal operatsioonile tõkkeid, leiab praegugi küll vähe kandjaid. Suur osa militääre, enamikus vanemaid, kes olid kõrgeil juhtivail kohil sõja ajal, näevad veel täna operatsioonilises sõjas ainsat sobivat sõjapidamisvormi. Nende vastu seisab sõjaväeline noorus, kes, nähes laskeliinil ja -kaevikus neli aastat modernset materjaal-võitlust, võtsid nähtu kujundavaks oma vaatele tulevase aktsiooni kohta. Nemat usuvad, et on saabunud uus sõjaepohh ja et eriti operatsioonilisel sõjal ei ole enam vähimatki olemasoluvõimalust euroopa suurriikide võitlusalal. Juba enne sõdagi aimatati enam-vähem, milline mõju on modernsel relval. Nüüd aga seda enam.

Sakslased arvasid, et see on ainult sõjaväe kvaliteedist, kas see materjaalmõjudele alistub või saab seisukorra isandaks. Aga just saksa paremad väed kandsid partisaansõjas hiiglakaotusi, ja lahingute otsustamisel olid nende ohvrid väärtuseta... Maailmasõda juba on näidanud sõjajuhtimise uut printsiipi, et hulkadel ei ole enam kohta modernses võitluses. Massisõjavägi on veel vaid tüübiline nähtus sõjakunsti mõeldud epohhist.

Äärmisem kahurtegevuse tõus on tugevamaid faktoreid maailmasõjas. Minimaalsemaid algeid areneb sõja kestes õhu- ja gaasisõda. Sellega astuvad esile mõlemad võitlusviisid, mis on kutsutud määrama tulevikusõja iseloomu, mis lasevad tänapäev paista igane-nuina ka maailmasõja meetodi, positsioonisõja!

Igasugune tulevase arengu vaatlus peab rehkendama võitlusega vaenulise rahva masside vastu. Tulevikusõja objekt on kogu rahvas, sõjatandriks vaenuline maa kogu oma ulatuses. Veel me ei või ennustada, mil-

Saksa kaitselaevastik sügisestel harjutustel.

lised uued relvad teadus annab tulevikusõja käsitada. Keemial ja füüsikal, võib-olla bioloogial, on ülesandeks muuta täieliselt ümber sõja kogu olemus.

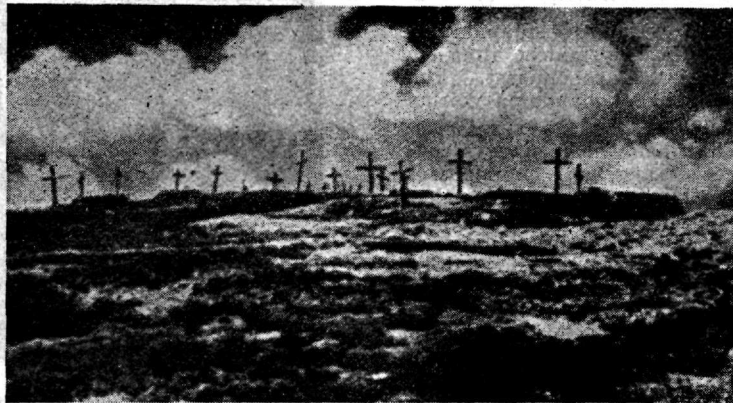
XIX sajangu sõjaajalugu on näidanud, kui harva õnnestub hinnata õigesti tehnikate arenemise tähtsust sõjakunstis ja kuidas kogemusi selles on ostetud sõja esimestes staadiumides vereojade eest, missuguseid rahuaegne sõja-ettevalmistus ei aianud. Samade ülesannete ees seisavad praegu kõigi maade sõda juhtivad organid. Kas need aga tallavad endisi proovitud radu, või hindavad õigesti uue aja tingimusi, on tulevikusõjas määratu tähtsusega, sest vaevalt on siis veel mahti korregerida rahuaegseid vaateid. Millisel määral üldist sõjapidamise karakterit mõjutab õhukallaletung vaenulise maa elanikkonnale ja kas see lühikese aja kestes suudab viia läbi rahva kokkulanguse, seda ette aimata on võimatu. Spetsialistide kõrval, kes seegust täielikku ümbermuutust usuvad, on inimesi, kes kujutavad endale tulevikusõda ette umbes nii, nagu see 1918. aastal lõppes, ainult pisut modifitseerituna tanki- ja õhuasjanduse arenemise tõttu. Ei või öelda, et üks või teine vaade või mõni paljudest vaheastmeist oleks see ainuõige. Kõige lähema tuleviku sõda on igatahes veel 1918. aasta omaga õige sarnane, aga mida kaugemale tehnikate areneb, seda enam tõuseb esiplaanile õhusõja tähtsus, kuni ta kaugemas tulvikus saab otsustavaks teguriks.

Sõjaettevalmistuse sihiks peab siis olema, kui see hiljem ei taha saada etteheidete osaliseks, kõigi muude väelike eel edendada õhuasjandust. Mida selgem see siht on, seda kindlamad on tulevases sõjas võidulootused.

Selle sõja tuleviku vormi praktilises ettevalmistuses on Ameerika, humaniteedi ja maailmarahu maa, samunud kõige kaugemale. Ehk küll ta oli Washingtoni konverentsi algatajaks, kus keeldi ära mürggaasi-sõda, ei hoidnud see teda tagasi seda suuremaks maastabiis ette valmistamast. Juba sõja lõpuks olid Ameerika sõjaväed ohrastist varustatud lõhkepommidega. Sestsaadik on gaasiasjandust suuresti arendatud. Sõjameeti tööd on kontsentreeritud Edgewoodi arsenalile, kus tööstus võtab enda alla maa-ala kuni 400 ha, ta sisseseade maksis 30 milj. dollarit. Arsenal töötab ühiselt õhuasjanduse departemanguga uue võitlusgaasi uurimisel.

Võitlusgaasi mõiste pole samane gaasi teadusliku definitsiooniga. Tõepoolest pole tegemist ainult gaasikujuliste, vaid ka kõvade ja vedelate ainetega, mida levitatakse peenima pulbrina või uduna laiali. Kõik need ained on raskemad õhust, langevad alla maapinnale, tungivad keldrisse, imuvad vette. Vedelad ained jäävad päevadeviisi peenikeste tilkadena püsima, puudutamise puhul imuvad riideisse ja avaldavad mõju nahale. Gaasid, nagu kloor, kloorpikriin, fosgeen, põhjustavad surmavaid kopsuhädasid, teised ained, nagu derivaadid, sinihape, toovad silmapilke surma närvisüsteemi halvatuse tõttu.

Pärast sõda on kaitsevahendite täiendamise juures töötatud palju. Need on individuaalset või kollektiivset laadi. Individuaalse kaitse juures tulevad arvesse kaks süsteemi: isoleer- ja filteraparaadid. Isoleeraparaat eraldab isiku täitsa välistest õhust, õhku hingamiseks saab ta erilist hapnikaparaadist. Aparaat on aga võitlejale-sõdurile liiaks raske, — ta tar-

võtuselevõtt on takistatud suurte kuludega. Suurte inimhulkade kaitseks saaksid tulla küsimusse ainult filteraparaadid. Sissehingatav õhk juhitakse läbi filtri, kuhu jäävad organismile kahjulikud ainesed.

Individuaalse kaitse ettevalmistuse kõrval on vajaline hoolitseda kollektiivse kaitse eest. Arvamised, millised peaksid olema vajalised kaitseehitused, on väga lahkuminevad. Mõned arvavad, et jätkub peidupaikade korraldamisest valitsushooneis, koolides, laatsarettides, vabrikuis. Peale selle peaksid kõlvulised suured hooned olema seadeldud terve ringkonna kaitseruumideks, kus naabrid ja juhuslikud möödudajad võiksid leida kaitset õhukallaletungi puhul. Praegu jätkub suund nõuab, et tulevane linnade-ehitus oleks korraldatud õhukaitse nõuete seisukohalt. Tänavad peaksid olema laiad, valitseva tuulega ühes sihis, väikesed majade kogud, madalad ehitused, palju vabu platse, puistikke, tiike. Tingimata tuleks loobuda kõrgeist hoonest ameerika pilvelõhkujate stiilis. Tiheda elanike hulgaga kitsad tänavad tuleksid võimaluse kohaselt lammutada. Meie praeguste ehitusolukordade juures näiksid sedalaadi korraldused linnade ehituses küll läbiviimatuina. Ometi võiks juba nüüd, laiemas ulatuses kui see seni sünnib, hoonete ehitamisel, mis sõja puhul seisavad varustustööstuse teenistuses, rahuldada lihtsamaid õhukaitse nõudeid.

Gaasikallaletungi kõrval tuleb panna tähele kallaletungi lõhkepommidega. Lõhkepommi mõju pole nii suur ulatuselt, on aga seda täielikum oma tegevusmõjul.

Pommikallaletung, olgu siis tegemist mürggaasi- või lõhkepommidega, jõuab oma sihile peale õhutee veel kaugeartilleeria teel. Asja kohta on ilmutatud kõige rohkem huvi Prantsusmaal, kus nõuti juba 1923. aastal 200 km. kandvusega kahurite ehitamist, mis tehnikas ei näigi olevat läbiviimatu, kui võtta arvesse, et kahur, millega sakslased tulistasid Pariisi a. 1918, oli 120 km. kandvusega. Kui niisuguste relvade konstruktsioon saaks tõsiasjaks, oleks võimalik külvata üle vaenuline maa hävitava tulega kuni selle kaugeimate nurkadeni.

Keemia kõrval on füüsika oma poolt osutanud sõjavõitlusvahendite suurendamisel vähem teeneid. Surmakiired, millest ajakirjandus teadis omal ajal nii palju teatada, on mõttetud. Kõik katsed laskemoonataovarade kaugesuutamiseks, vaenlase lennukite mootorite rikkumiseks, on jäänud tagajärjeta, kuigi ei või kahelda, et aja kestes jõutakse ka neil aladel teatud saavutusteni.

Bioloogiast laenatud võitlusvahendite tarvitamist lavastati maailmasõjas kõige vähemais piires. Aastal 1924. määras Rahvasteliit komisjoni bioloogilistesse võitlusvahendisse puutuvate küsimuste uurimiseks. Seal asuti seisukohale, et see võitlusabinõu võib omandada ajajooksul kahtlemata tähenduse. Seejuures tuleksid arvesse näit. joogivee tüüfuse batsillidega mürgitamine, katku levitamine infitseeritud rottide kaudu jne. Need kõik on vahendid, mis võivad osalt sellele, kes neid tarvitab, saada sama kahjutoovaks, osalt aga tänapäeva meditsiinilise teaduse poolt neutraliseeritakse. Mis tähenduse see tulevikus võidab, on praegu teadmata. Aga kõik kogemused hoiatavad meid väga ettevaatlikult suhtuma otusesse „võimatu“, kui on kord jutt tulevastest asjadest.

Grupp kaitseliidu laskureid kaitseliidu-kaitseväge võistlustel.
Vasakult esimene Tallinna maleva pealik kol. F. Pinka.

PAREMUS JÄI KAITSELIIDULE!

*Kaitseväge ja kaitseliidu vaheline
laskevõistlus Tallinna maleva fiiril*

14. september möödus kaitseliidu laskurite perel suurvõistluse tähe all. Nimelt leidis aset järjekorraline laskevõistlus kaitseväge ja kaitseliidu vahel Tallinna maleva uuel lasketiirul.

Võistlus korraldatakse möödunud aasta võistlusmääruste järgi, milles tehtud järgmised muudatused.

Nii proovi- kui ka võistluslasud näidatakse ühekaupa iga üksiku lasu järele. Selle uuenduse lubab tuua sisse ainult Tallinna maleva uus ja ajakohane lasketiir Mustamäe all, kus üles-alla liikuvate märklauadade paarid võimaldavad igale laskurile täiesti omate lasta ja valida tulekiiruse olenematult naabrist.

Laskmise aeg piiratakse mitte seeriatega, vaid kogu laskmise järgi. Nii antakse aega 4 tundi ja selle jooksl tulevad lasta välja proovi- ning võistluslasud, näidata tabamused, vahetada märklehed jne. Ühesõnaga sooritada kõik normaalse laskmisekäiguga ettenähtud tegevused.

Kolmandaks on muudetud asendite järjekord. Kui möödunud aastal lasti alul püsti, siis põlvelt ja lõppeks lamades, siis lastakse tänava järjekorras: lamades, püsti ja põlvelt. Seda just sihiga, et alul laskur närvitseb veel ja tema ei saa püsti näidata oma parimaid tulemusi, kuna lamades on see tal kergem. Kui laskur on lamades nõnda ütelda „laskmisse sisse tõmbunud“, asub tema kohe laskmisele püsti asendist, sest jättes selle asendi lõpuks, on karta, et laskur väsimuse tõttu jällegi alla oma võimete laseb.

Laskmise kava on samasugune, kui möödunud aastal: igast asendist 20 lastu, kokku 60 lastu. Proovilaske on lubatud iga asendi ees lasta välja 6 tükki.

Laskmise aluks on määratud kell 09.00 ja lõpuks kell 13.00. Siin tuleb aga ette pahe, mis kaitseliidu viimaste aastate laskevõistluste juures kunagi ei ole tulnud ette: võistluse algus hilineb üle tunni aja. Nagu näha, ei suutnud need, kes lasketiiru korraldamise enda peale võtsid, õigeks ajaks saada hakkama oma ülesandega.

Suure rabelemise järele jõutakse ometi niikaugele, et võistluse peakohtunik kolonel O. Sternbeck kell 09.10 kuulutab võistluse avatuks.

Võistluse aluks on lasketiirule kogunenud kogukas pere külalisi: kaitsevähelasi, kaitseliitlasi ja eraisikuid. Kohal viibivad: kaitseministri abi kindral Lill, kaitseväge staabi ülem kindral Tõrvand, kaitseliidu ülema kt. kol.-lt. Maide, piirivalve valitsuse ülem kolonel Kurvits, Läti saadik Eestis hr. Sarniš, Soome saatkonna sekretär hr. Snellmann j. t.

Võistluslasud antakse mitte kõige soodsaima silmastikutingimusi: puhub tugev tuul hoo-kaupa paremalt, peaaegu risti laskesuunale.

Kuid lamades laskmisele see suurt mõju ei avalda, ja saavutatakse nii mõnedki hülgetagajärjed. Nii löövad välja N. Kütt — 181 silma, J. Pürn — 176, J. Laube — 171, F. Schütz

Individuaalvõitjad — Pealik Rull ja kol. Siir.

— 171, B. Tramborg — 174, H. Silber — 170 s. ja kaitsevaelasist Uudelt — 171 silma.

Lamades laskmises veab kaitseliit 76 silmaga. Kaitsevägi saavutab 3550 silma, kuna kaitseliit lööb välja 3626 silma.

Püsti laskmises vahetuvad osad. Siin rõhub kaitsevägi ette, olgugi, et E. Rull lööb välja 127 silma, H. Tederson 122, R. Samaruütel 124 silma; kaitsevääst kol. Siiri 138 ja Niiluse 120 silma vastu. Kaitsevägi näitab siin võrdlemisi ühtlast tasapinda, kuna kaitseliidu mõnel mehel ebaõnnestub. Nii lepitab Latvia-Eesti maavõistlusel II kohale tulnud B. Tramborg ainult 63 silmaga.

Püsti asendist saavutab kaitseväge meeskond kokku 2251 silma ja kaitseliidu meeskond — 2148 silma. Sellega on kaitseväge edu püsti laskmises 103 silma ja üldine edu lamades ning püsti laskmises kokku 27 silma.

Meeskondade paremusel väljaselgitamiseks küsimuse otsustamine jääb põlvelt laskmise hooleks.

Siin pressib küll esimesele kohale kaitsevaelane veltveebel Villberg 160 silmaga, ja üle 150 silma löövad välja 3 meest, kuid kaitseliidu meeskond on sel alal kõva pähkel. Nendest ületavad 150 silma tervelt 8 meest (S. Rull — 153, J. Pürn — 151, J. Trumm — 154, A. Loun — 157, P. Kõrts — 158, V. Päären — 157, J. Nõmmik — 152 ja B. Tramborg — 154 silma), kuna ka teised näitavad võrdlemisi häid tagajärgi.

Kokku lööb kaitseliidu meeskond põlvelt laskmises välja 3145 silma kaitseväge 3042 silma vastu, saavutades 102-silmalise edu, ning tuleb peremeheks 76 silmaga.

Kui võistluste määruste kohaselt kummaski meeskonnast kaks nõrgemat meest välja arvata, saavutavad 20-mehelised võistlusgrupid: kaitseliidu — 8182 silma ja kaitseväge — 8109 silma. Seega võidab kaitseliidu meeskond 73-silmalise ülekaaluga.

Mõlemate meeskondade üksikasjalised saavutused on järgmised:

Kaitsevägi:

	Summa	lamades	püsti	põlvelt
1. Kol.-ltn. Siir, Johannes	450	156	138	156
2. Veltveebel Ragul	437	168	112	157
3. Veltveebel Villberg	426	169	97	160
4. Leitnant Kask	425	167	111	147
5. Allohvitser Puudersell	425	168	111	146
6. Allohvitser Kalanupp	417	166	95	156
7. Allohvitser Uudelt	417	171	106	140
8. Kaptan Ellramm	412	153	104	155
9. Kaptan Kurrut	406	165	106	135
10. Kaptan Mikola	402	160	107	135
11. N. leitnant Viru	400	167	95	138
12. N. allohvitser Jaanson	397	169	104	124
13. N. leitnant Kukkk	396	152	107	137
14. N. leitnant Niilus	396	165	120	111
15. V. allohvitser Loit	396	165	85	146
16. V. allohvitser Tiis	396	168	93	135
17. V. allohvitser Kuusmann	383	166	106	117
18. V. allohvitser Kõva	382	157	84	141
19. V. allohvitser Reinvaldt	380	147	105	128
20. V. allohvitser Kaur	366	149	85	132
21. V. allohvitser Lomp	364	150	94	120
22. V. allohvitser Paas	364	152	86	126

Kaitseliit:

	Summa	lamades	püsti	põlvelt
1. Rull, Ernst — Järva	447	167	127	153
2. Kütt, Nikolai — Narva	443	181	113	149
3. Pürn, Johannes — Järva	431	176	104	151
4. Tederson, Hugo — Sakala	426	161	122	143
5. Samaruütel, Richard — Võru	422	150	124	148

	Summa	lamades	püsti	põlvelt
6. Trumm, Julius — Tallinna	421	162	105	154
7. Laube, Johannes — Järva	418	171	103	144
8. Loun, Aleksander — Tallinna	417	161	99	157
9. Kõrts, Paul — Tallinna	417	165	94	158
10. Schütz, Fritz — Tallinna	417	171	115	131
11. Päären, Villem — Järva	414	153	104	157
12. Peetson, August — Võru	407	162	101	144
13. Madisson, Jaan — Võru	396	151	103	142
14. Nõmmik, Johannes — Pärnu	396	158	86	152
15. Jürgens, Karl — Tartu	392	157	103	132
16. Tramborg, Balduin — Tallinna	391	174	63	154
17. Pikson, Voldemar — Tallinna	388	167	81	140
18. Silber, Heinrich — Tallinna	382	170	84	128
19. Passup, Rudolf — Tallinna	381	169	76	136
20. Järvekülg, Al-der — Sakala	376	166	74	136
21. Sander, Jüri — Tallinna	371	168	79	124
22. Raavik, Al-der — Tallinna	366	166	88	112

Võistlusele järgneb auhindade väljajagamine Tallinna maleva võimlas kaitseväge staabi ülema kindral J. Tõrvandi poolt, kes peab ka päevakohase kõne. Kaitseliidu poolt kõneleb kaitseliidu ülema kt. kolonel J. Maide.

Auhindadest omandavad: parim meeskond — kaitseministeeriumi rändauhinna — kaitseliidu meeskond; kaitseliidu ülema rändauhinna parim laskur kol.-ltn. J. Siir.

Individaalseid auhindu omandavad 10 esimesele kohale tulnud laskurit:

1. Kol.-leitnant Johannes Siir — Allohvk.	459	silma
2. Pealik Ernst Rull — Järva mal.	447	„
3. Leitnant Nikolai Kütt — Narva mal.	443	„
4. Veltveebel Voldemar Ragul — 3. üks. pat.	437	„
5. Pealik Johannes Pürn — Järva mal.	431	„
6. Pealik Hugo Tederson — Sakala mal.	426	„
7. Veltveebel Johannes Vilberg — Allohvk.	426	„
8. N. leitnant August Kask — Allohvk.	425	„
9. N. allohv. Peeter Puudersell — 2. soomr. r.	425	„
10. Pealik Richard Samaruütel — Võru mal.	422	„

Esimesed kuus omandavad kaitseväge ja kaitseliidu poolt ühiselt väljapandud auhindad — Eesti kapad hõbedast Tallinna pildiga ja 4 järgmist Tallinna maleva juhatuse poolt — hõbepeekrid.

Peale selle anti välja veel rida eriauhindu: Parimale lamades laskurile kaitseliidu poolt, mille omas leitnant Nikolai Kütt Narva malevast 181 silmaga; parimale põlvelt laskurile kaitseväge poolt, mille omandas veltveebel Johannes Vilberg Allohvitseride koolist 160 silmaga;

parimale püstilaskurile kaitseväge poolt, mille omas kol.-leitnant Johannes Siir Allohvitseride-koolist 138 silmaga.

Parimaks kaitseväge laskuriks osutus kol.-leitnant Johannes Siir 450 silmaga, kes omandas vastava auhinna kaitseliidult, ja parimaks kaitseliidu laskuriks osutus pealik Ernst Rull Järva malevast 447 silmaga, kes omandas kaitseväge poolt väljapandud auhinna.

Auhindade väljajagamisele järgnes ühine koosviibimine Tallinna maleva suures õppesaalis, kus kõnedega esinesid Tallinna maleva pealik kolonel Fr. Pinka ja jalaväe inspektor kolonel O. Sternbeck.

Lõbusas meeleolus ja isamaaliste laulude saatel möödus aeg kiiresti.

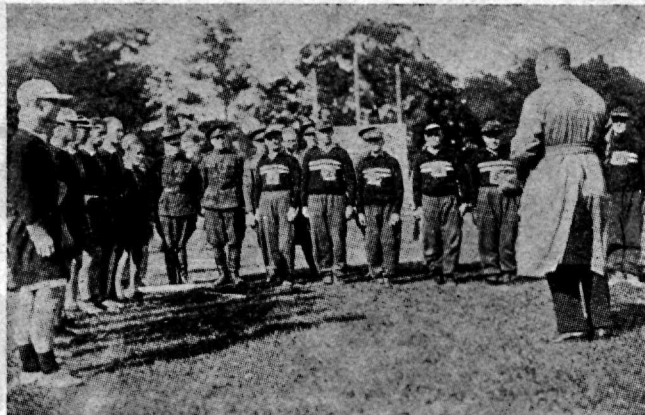
Sellest suurvõistlusest jäid ülihead mälestused. Ei saa jätta märkimata suurt kasu, mis annab säärase võistluste korraldamisel Tallinna maleva ajakohane tiir ühes laskemajaga.

Samuti võtsid provintsi laskurid kaasa parimaid mälestusi pealinna malevast, kelle poolt nad leidsid vennaliku vastuvõtu.

R. L.

Soome kaitseliidu ohvitserid Pika Hermanni tornis.
Kol. Kanep annab külalistele seletusi.

Major Levälahti kõneleb Eesti ja Soome meeskondadele.
(Vaata kirj. lhk. 979.)

ELU RISTI MALEVKONNAS

LIPU ANNETAMISE PUHUL 7. SEPTEMBRIL S. A.

Risti malevkonna, kelle piirkond asub Lääne ja Harju maakondade piiril, esimeseks pealikuks ja agarakas asutajaks oli 3. laiaroopalise soomusrongi kangelane res. kapten Karl Terrav ja ta abiks hra Joh. Söer.

Malevkonna asutamiseks oli otsekohehes ühenduses kompaniide loomine, millede formeerijaiks olid Taeblas — hra Mutso, Ristil — hra Lillioja, Lähtrus — hra Reichard ja Kullamaal — hra Kasterbusch. Esialgne malevlaste arv oli 200 ümber, mis on tõusnud viimasel ajal 384-le.

1927. aastal formeeriti lisaks eelpool tähendatud 4 kompaniile Paliveres üksik rühm, mis 1929. a. 1. detsembril moodustati ümber kompaniiks, mille asutaja ja formeerija oli hra Kleeman.

Praegusel korral asuvad malevkonna eesotsas energiline juht hra E. Käramees ja ta abi J. Lassur. Kompaniide eesotsas asuvad Taeblas — Mutso, Ristil — Lillioja, Lähtrus — Arder, Kullamaal — Koppel ja Paliveres — Kleeman. Samuti kuuluvad malevkonna juhtivasse koosseisu relvurpealik hra Baumann, sanitarpealik dr. Sutt, propagandapealik adv. B. Melts, majanduspealik hra Kokla ja käskudetahtja pealik hra Onimar.

Terves malevkonna koosseisus on väga suur % vabadussõjas tegelikult lahinguist osavõtnud malevlasi kõikidest väeosade liikidest. Ja ka praegusel korral on malevkonnas valitsemas kõige soojem vahekord, sest et koosseis on kõige mitmekesisem — nii on leida suur- kui ka väikepõllumehi, kooliõpetajaid, ringkonna-valitsejaid, arste, advokaate ja muid ametnikke. Selle sooja vahekorra tõttu õnnestuvad ka kõik ettevõtted kõige hiilgavamalt. Nii oli Risti malevkond esimene Läänemaal, kes 5. jaan. k. a. sai malevkonna lipu.

Malevkonna lipu saamine ja õnnistamine oli suureks sündmuseks, sest samal päeval oli ka malevkonna V aastapäev. Lipu annetamise pidustusest võttis osa ka terve rida kõrgeid külalisi, eesotsas sõjaministri hra Köstri, majandusministri hra Zimmermanni ja paljude teiste riigikogu liikmetega, ja muid külalisi. Lipu annetamine sündis Läänemaa pealinnas — Haapsalus, kuhu oli selleks päevaks koondunud terve malevkond, vaatamata sellele, et mõnedel tuli ilmuda kaugemalt. Seda tähtsat ja ilusat silmapilku — lipu saamist — ei tahtnud keegi jätta nägemata, mistõttu ilmujate arv oli umbes 90% ümber tervest koosseisust.

Samuti on väga suure huviga võetud osa õppustest,

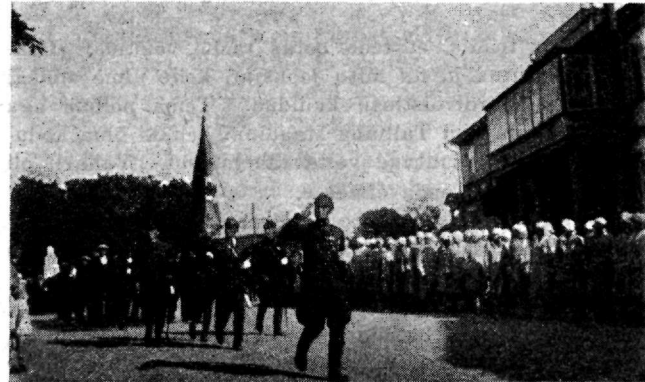
nii õppustest pealikuile kui ka üldmanöövrest. Nii viimasest kaitseliidu suurmanöövrast Saue ümbruskonnas võttis Risti malevkond osa peaaegu 50% koosseisuga.

Kuid kõigile välispool olevaile õppustele vaatamata on väga hästi katsutud korraldada ka sisemist elu. On asutatud kompaniide juure oma jõul lasketiire ja õige eeskujulisi. Samuti on alatasa korraldatud pidusid ja aktusi tähtsamate sündmuste puhul, millest osavõtt on väga elav.

Üldiselt on Läänemaa mahajäänud nurk, nii majanduslikult kui ka hariduslikult tasapinnalt, kuid isamaaline vaimustus ei ole siin langenud, vaid aast-aastalt aina tõusnud, sest et veel praegu olemas olevad vanad lossimüürid nii mitmel pool tuletavad meele orja-aega ja see kõik on aina tõukeks isamaa-armastuseks ja kodu kaitseks.

Kuid ei puudu kõige selle loova töö juures ka helia naise käsi. Nii on asutatud ja praegusel korral töötamas Kullamaal, Ristil, Paliveres ja Taeblas naiskodukaitse jaoskonnad, kes on alati olnud abiks pidustuste ja õppuste juures. Nendele on korraldatud sanitaar- kui ka igasuguseid majanduskursusi, milledest osavõtmine on olnud rohkearvuline.

— B —

Risti mlvk. möödub paraadi vastuvõtjaist.
Ees pealik P. Mutso.

ARNO RIIS

I.

Rong oli ärasõiduks valmis. Veduri korsten puhus musti suitsupahvakuid selgesse suveõhku, kordnik tõrjus rahvast perroni veerelt eemale. „Ärasõit!“ kõlas jaamaülemale kärisev hüüd ja vagunite rida nõksastaski juba paigalt.

Jaan Vahar seisis vaguni trepil ja püüdis lilli, mida viskasid saatjad talle ühes ilusate soovidega.

„Tule võitjana tagasi!“

„Näita pealinlasile, et ka provintsis sporditakse!“

„Punun sulle ilusa võidupärja!“ Viimase lause hõikas ilus tumedalokiline neid, kes astus liikuva rongi kõrval ja kelle pilk ei lahkunud ärasõitja näolt.

„Ole mureta,“ vastas Vahar liigutatult, „mina oskan hinnata võidupärja tähtsust, mida punud sina. Ma ei loovuta seda kallist eset kellelegi!“

Siis kaugenes kiirrong ja noormees saatis viimaseid tervitusviipeid perronile jääjaile. Ta astus vagunisse ja istus.

Rong läbis kodumaa metsi ja maastikke. Hea oli sõita ülivas meeleolus ja teadmiseiga, et sind saadavad sõprade parimad soovid.

Pealinnas peeti järgneval päeval kergejõustiku spordivõistlusi ja Jaan Vahar sõitis neist osa võtma kui spordiselts „Ühisjõu“ parim mees 1500 meetri jooksus.

Vahar teadis, et teda ootas raske võistlus. Osavõtjaiks osutus ju nii mitu jooksjat, kelle nime ennegi suuremail spordivõistlusil kuulnud. Tema polnud aga seni veel esinenud Tallinna staadionil, ehkki oma kodulinnas oli juba suutnud võita tähelepanu. Vaharil oli aga kindel usk endavõimesse.

Vagunis oli teisigi spordikaaslasi, aeg möödus ruttu. Ja rong, see kandis noori sama suure hooga, nagu kannab elu inimest tema õitseajal.

Varsti nähtigi juba vaguni aknast Tallinna torne. Kalevi mägi oma hallide müüridega tervitas kodumaa poegi, kes taotlevad õilsat sihti: olla terve ja tugev elus ja töös.

Pealinna spordiseltside esindajaid oli tulnud jama külalisi vastu võtma ja tervitama. Suurlinna

elu ja askeldus haaras kõiki. Oli asja rõõmustada, oli palju näha ja kuulda.

II.

Ehkki Vahar, ilmudes staadionile, katsus olla rahulik, vallutas teda siiski kerge ärevus. Mitmetuhandeline pealtvaatajate hulk ja avar spordivälja mõjusid uudselts ja erutavalt. Peale selle esines pealinna parim jooksja Kesker nii kindlalt ja üleolevalt, nagu ei võiks olla sellest juttugi, et peale tema võidaks keegi teine 1500 meetri jooksu. Keskerit tervitati väljale ilmudes kestva aplausiga, kuna Vaharit ei tunnud siin keegi. Ta sõbrad olid jäänud kodulinna, kus ootasid nüüd teateid võistluste tulemusist.

„1500 meetri jooksjad kohale!“ hüüdis korraldaja ja loetles osavõtjate nimed. Vahari nime kuuldes räägiti tribüünil:

„Haa, see ongi „Ühisjõu“ kuulsus!“

„Ega välimuselt pole viga: näib sitke ja sale poiss!“

„Vinnab viimaks Keskerist ette?“

„Mis sa räägid! Kui mitte terve siis poolringi jääb taha. Veame kihla!“

„Eks ootame, näeme. Mõnikord ei tea arvatagi, kust võitja välja kukub.“

Osavõtjaid oli kaheksa. Nad valmistusid kõik võistluseks. Parajasti kui Vahar seadis end soodsasse startimisasendisse, sattus ta pilk hetkeks lasingu taha seisuplatsile, kus nõjatus pealtvaatajate rida. Kuna Vahar oli jooksjate reas äärmisel kohal, siis kuulis ta selgesti publiku märkeid.

Äkki võpatas Vahar ja veri tõusis tal näkku. Ta nägi lasingul neljasõrmilist kätt. Nägi viltuulust nagu luuravate silmega. See nägemus vallutas noormehe niivõrd masendavalt, et ta ei kuulnud stardi-paukugi. Alles siis, kui tribüünilt hüüti, et ei tea mida see poiss ootab, ärkas Vahar nagu raskest uinakust ja punus teistele järele. Võidujooksul tähendab aga iga kaotatud sekund palju ja nii polnud midagi imestada, kui Vahar pidi puhk aega jooksma kõige viimasena, kuna Kesker oli jõudnud kaugele ette ja lippas teisi vedades kiiresti edasi.

Vahar pingutas jõudu, jättes nõrgemaid jooksjaid seljataha. Kas võis aga olla veel võidulootust? See rumal viivitus stardis! Ja kust pagan sai see inimene pealtvaatajate hulka? See mees, kes kord noore Vahari hinge oli jätnud nii süngeid mälestusi.

See ootamatu nägemus juhtis Vahari mõtteilma ajutiseks kõrvale eesmärgist, mille saavutamiseks oli ta praegu siin. Ta jooksis masinlikult ja loultki, nagu ei huvitaks teda võit vähemutki. Ta oleks jooksusuuna meelsamini võtnud selle neljasõrmelise mehe sihis, et karjuda talle näkku, mis südame peal pakitses. Ja tõesti, kas poleks mõistlikum toimetada politsei kätte roimar, selle asemel, et sibada siin ratasringi?

Publik käratses ja üksikud hõiked ergutasid Vahari. Pagana pihta, kas pidi ta jääma neljandaks või koguni viimseks! Kus selle häbi ots... Mis räägitakse siis kodulinnas, kuidas võtab teda vastu organisatsioon, kelle au ta peab kaitsma? Mis ütleb tu-medalokiline neid?

Kuum vihahoog läbis noormehe hinge. Jooksu lõppedes tormab ta tingimata lasingu taha ja kägistab selle peletise oma kätega.

Teisel ringil pani Vahar välja kõik oma jõu ja jalgade väleduse. Üksteise järgi jättis ta eeljooksjaid selja taha. Kesker kihutas aga ikkagi tükk maad ees. Nüüd saabus lõpuspurt.

„Vaata, vaata, Keskeril on kibe käes!“ hüüti triibüünilt, „see provintsi poisiss putkab tast mööda.“

„Kesker, lisa juure!“

„Vahar, ära jäta!“

Nüüd jõudis Vahar juba võistlejale järele. Kesker kuulis ta samme ja pingutas, mis võis. Aga Vahar tundis eneses täna erakordset hoogu. Jõudu jatkus, ehkki süda töötas metsikult. Valge lint, võitluse lõpusiht, virvendas ta silma ees nagu imelõng, mis kisub enda poole seletamatu jõuga.

Viimne pingutus ja ta oli Keskerist keha võrra ees. Publiku kära ja aplaus suurenes. Vahar kuulis võistleja samme nüüd juba oma selja taga. Joosta oli vaid mõnikümmend meetrit. Nüüd tuli jõuda, maksu mis maksab, esimesena finiši. Kesker hingeldas ja puhkis, aga midagi polnud parata: Vahari rinna ees katkes võidulint. Ta oli esimene ja leidis end õnnesoovijate käte vahel. Seisatas aga vaid mõni sekund, siis jooksis tagasi ja hüppas pealtvaatajate hulka.

„Poiss jooksis enese hulluks!“ konstateeris publik. „Võidujoovastus lõi talle pähe. Vaadake, kuidas ta ringi jookseb ja askeldab!“

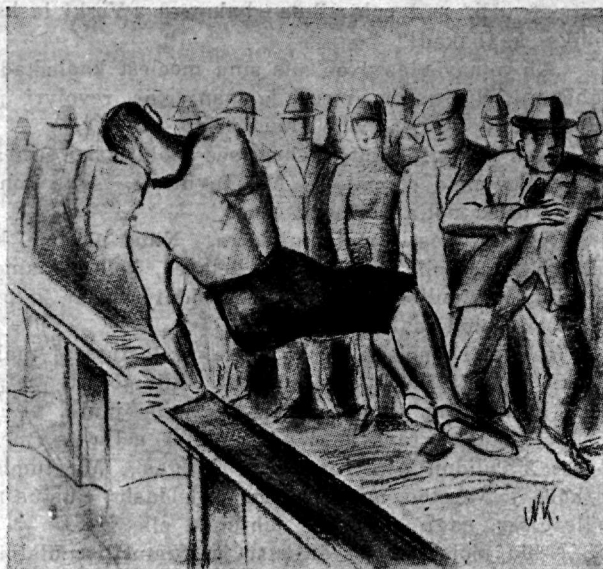
Vahar ei kuulnud midagi, mis temast räägiti. Ta langes nagu murtult kokku: nelja sõrmega meest polnud enam pealtvaatajate hulgas.

„Mis sul juhtus? Keda sa otsid?“ küsitlesid tuttavad. Vahar vastas väsinult: „Ei midagi... Küllap ma pärast jutustan.“

III.

Ja kodusõidul, kui vaguni rattad laulsid kiiruslaulu, jutustas Jaan Vahar:

„Vabadussõja ajal olin väike poisijõmm. Mu isa oli siis Veskimäel mõldriks. Need olid ilusad ajad, mis elasime üle enne sõda. Väike mõldri majake, kui armas oli see. Ema õmbles või ketras, mina istusin kõr-

Ta hüppas pealtvaatajate hulka.

val, raamat käes. Õppisin esimest kirjatarkust. Kingul kägises ja nagises aga vana tuulik ja tiivad vihisid õhus nagu hall sõõr. Isa oli alati veskis töö juures. Ma ei teadnud, millal ta üldse puhkas. Ilmus sageli veski trepile, tolmust valge nagu lumemes ja hõikas toa sihis: „Poiss, too mu tubakakott siia! See on kambris akna äärel. Aga hoia, pisike pabulas, et sa peadpidi ei tule veski tiibade alla!“

Ma läksin siis tipa-tapa ülesmäge. Isa lubas mul mõnikord ronida veskisse ja näitas mulle ülemisest luugist ümbruse maastikku. Ta ütles seejuures: „Vaata, poisu, see on su ilus isamaa, võrsu ta vääriliseks kodanikuks.“

Siis saabus 1918 a. sünk sügis. Saabus sõda, mis muutis elu Veskimäel põhjalikult. Nagu pikne lõi sõjantont oma õudse rusika meie vaiksesse majja.

See oli röske ja udune hommik, kui meie läheduses algas lahinglaul. Meie tuulik näis osutuvat märklauaks punaste kahureile. Kõrvulukustav raksatus ja pilbastunult langes alla veski tiib. Teine mürsk plahvatas veski alusmüüris. Tuulik kõikus ja vabises, kuna luugist väljus punaseid tulikeeli.

Isa ei jäänud meie juure keldri, kuhu olime pugenud varjule. Ta väljus ja vaatas nukraht sõja hävitus-tööd. Kahvatu oli seekord isa pale: raske oli näha vana tuuliku heitlust surmaga.

Õhtu saabudes vaikis laskmine. Oletasime juba, et sõjaliin ehk nihkus kaugemale. Võimalik, et meie rahvavägi kihutas punased tagasi. Suur õnnetus seisis aga veel ees.

Regedel sõitis relvastatud mehi. Hämaruses oli esialgu raske selgitada, kes nad on: omad või vaenlased. See viltusuuline mees aga, kes lähenes isale, kandis Eesti sõduri rõivastust ja märke.

„Kas olete näinud siin punaseid liikumas, peremees?“ küsitles võõras ja lisas: „Ajame teisi taga.“

Isa, olles veendunud, et tegemist on Eesti sõduriga,

vastas: „Ei, seni pole silma hakanud. Veski lasksid sodiks, kaabakad!“

„Ah punaväelased on siis sinu meelest kaabakad?“ kähistas viltusuuline mees ja pani käe revolvri pärale. Siis nägin, et mehel puudus üks sõrm.

„Kas kuulsite, seltsimehed, see möldrisaks siin arvas heaks meid söimata? Mis te ütlete selle kohta, ah?“ ütles nelja sõrmega mees.

Regedelt kostis metsikut kära. Nüüd nägime, kes olid söitnud meile külla: punaväelased, kelle ninamees oli riietatud millegi pärast Eesti sõduri vormi ja prootseeris nüüd isa hukatusse.

Isa veeti põleva veski juure ja lasti seal maha. Majast ja aidast võeti toldumoon. Siis sõideti mine-ma. Meie jäime emaga nutma isa laiba juure.

Ja vaadake, täna äkki näen sama nelja sõrmega meest staadionil pealtvaatajate hulgas. Ma tundsin ta kohe ja veretöö, mida praegu kirjeldasin, elustus mu mälestuses, nagu oleks see juhtunud eile.

Nüüd mõistate mu ärevust ja kummalist ülalpidu staadionil. See mees tappis mu isa ja ka ema, kes

kurvastusest ja leinast kurnatuna varises varsti hauda. Sõjaaegne roimar aga elab ja jälgib spordivõistlust! Arvatavasti kuulub ta põrandaaluste tegelaste hulka. Võimalik seegi, et teenib ja töötab kuski nagu aus mees kunagi.“

Vahari jutu lõppedes valitses vagnis puhk aega vaikus. Kõik mõistsid ja said aru neist raskeist mälestusist, mis tänane juhtum noore Vahari hinges esile kutsus. Ühtlasi osutati Vaharile suurt lugupidamist: Vaeslapsena jätkus tal jõudu ja visadust sportimiseks selliste tulemustega, mis leidsid tunnustamist tänagi.

„Ja mis oleks aidanudki nutt ja lein,“ rääkis Vahar, nagu mõistes teiste mõtteid, „sport aitas unustada seda, mis olin kannatanud. Töötada, võidelda ja kohustusi kandes vaeva näha, see oli mu kadunud isalgi elu eesmärgiks. Et aga jääda töös ja võitluses tugevaks, selleks karastame keha ja teritame vaimu.“

Juba veereski rong kodulinna jaama ette. Jaan Vahari süda lõi tugevasti. Teda ootas perronil tumedalokiline neid võidupärjaga.

Kui Heinastes organiseeriti maakaitset

Isiklikel mälestusil Uip Leete

See oli 1919. aasta alul. Viibisin koolivaheaja tõttu oma Heinastes elava onu pool. Ühel öhtul tuli onu juure äsja organiseeritud kaitseliidu kohalik ülem hr. K. ja hakkas onule midagi ärevalt ja salaja rääkima. Kuigi nendevaheline jutt ei olnud määratud minu kõrvule, püüdsin siiski ahnelt tabada iga sõna. Ajad olid ärevad ja ei jätnud oma mõju avaldamata ka minule, 13-aastasele keskkooli esimese klassi õpilasele. Jutust sain niipalju aru, et on oodata Heinastele Lätimaa poolt tulevate enamlaste pealetungi ja et onu ning K. tahavad selle ärahoidmiseks midagi ette võtta. Mis teha — see ei olnud meestele enestelegi selge. Pika arutamise peale jõuti siiski otsusele, et K. asub kohe hobusel teele 70 klm. kaugusel olevasse Pärnu sealseid võime asjast informeerima ja kutsuma abi, kuna minu onu ülesandeks seni pidi jääma kohapealse julgeoleku kindlustamiseks sammude astumine. Viimase ülesande teostamiseks otsustati kohal välja kuulutada „mobilisatsioon“. Ja samas käsutatiigi mind kui „kirjameest“ tööle, valmistama „mobilisatsiooni“ üleskutset. Mitmekordsete paranduste ja ümberkirjutuste tulemusena valmiski siis minu, onu ja kaitseliidu ülem K. ühistööna järgmisesisuline „päevakäsk“:

„Kallid Eesti ja Läti vennad!

Üks osa meie meestest on juba võitlemas Narva ja Tartu poolt pealetungiva vaenlasega. Kuid vaen-

lane ei lähene ainult sealt poolt — ka meie kodukohta on ähvardamas vaenlase — enamlase — pealetung. Kuid veel ei ole kõik mehed meil Narva ja Tartu all, millega vist ongi vaenlane arvestanud. Veel on kodus tublisid ja kangeid mehi võitlusele kutset ootamas. Ja nüüd ongi aeg selleks saabunud. Vaenlane ligineb, täna-homme võib ta juba siin olla. Mis on selle tagajärg, seda mäletab veel igaüks 1917. aasta lõpu ja 1918. aasta alguse päevilt. Nii ruttu ei jõua meile aga kustki kaugemalt abi kohale. Seepärast, et ei saaks meie kodud rüüstatud, peavad kõik elujõulised mehed tulema välja. Kogunegu kõik neljapäeva õhtu kella 7-ks M. talu rehetuppa. Kui kellelgi on sõjariistu, võtku kaasa. Neid ära ei võeta ja varjamise eest ei karistata. Valitsuse poolt ei ole küll veel käsku tulnud, aga sellegipärast tulge kõik välja, muidu võib hiljaks jääda.

Heinaste Maakaitse Liit.“

Selle üleskutse kirjutasin ma Eesti ja Läti keeles suurele paberipoognale ning järgmiseks päevaks tehti mulle kohuseks kogu Heinaste alev ja ümbruskond sellega maja-majalt läbi käia, igalpool valjusti ette lugeda ja kus on mehi majas, seal ka allkiri võtta, et nad tingimata välja tulevad. Allkirjade võtmine oli ette nähtud kavalusena: kartes, et mitte-allakirjutajaid võib pärast „punasteks“ arvata, ei julge paljud allakirjutamisest ja seega ka väljatulekust loobuda.

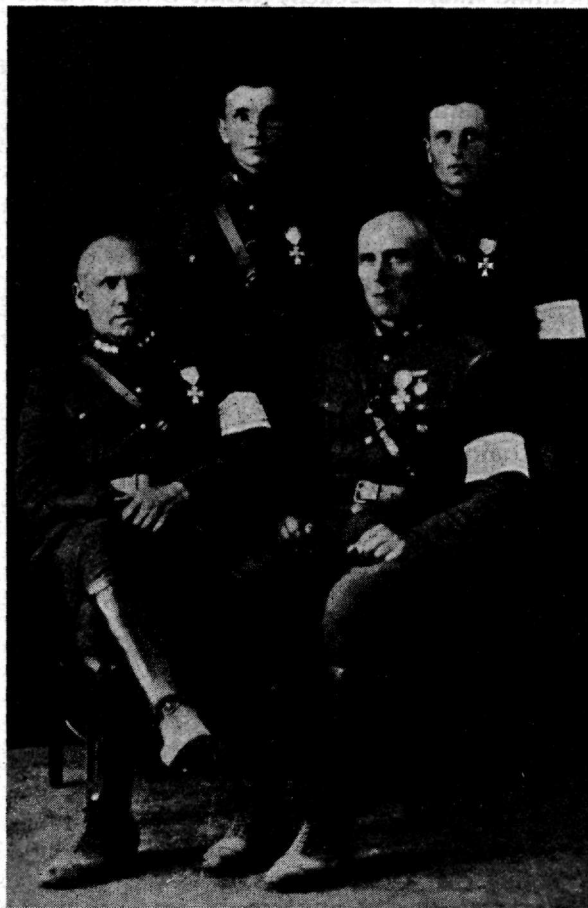
Olin muidugi pöörasuseni vaimustatud mulle usaldatud suurest ja vastutusrikkast

ülesandest. Olenes ju kogu „mobilisatsiooni“ kordaminek peamiselt minust. Ent pidin oma tegevuse päeval juba paari tunni möödudes tahtmatult möönma, et ei olegi selle ülesande täitmine nii kerge. Palju oli neid kohti, kus minu poolt viidud teade võeti vastu murelik-tõsiselt, allkiri anti ja määratud ajal lubati kindlasti olla kohal. Need olid peamiselt vanemad mehed. Teised — 15—16-aastased poisid, võtsid üleskutse vaimustushõisega vastu — neid veetlesid sõjaseiklused. Kolmandad aga, peamiselt juba maailmasõja kaasateinud mehed, võtsid asja paratamatusena: „Kui on olemas hädaoht, ju siis tuleb minna kaitsema, mis seal siis ikka teha või olla.“

Ent küllalt oli ka neid kohti, kus mind üldse üleskutse lugemiselegi ei lastud asuda, vaid kirudes ja malgaga ähvardades aeti uksest välja. Seal oli punane tüul juba oma töö teinud ja tunti rohkem kaasa pealungijaile kui vastupanijaile-kaitsjaile. Eriti rohkesti oli punastesõbralikku elementi Heinaste lätlaste hulgas. Paljud neist võtsid hiljem aktiivselt osa punaste pealungist. Suurima üllatuse valmistas mulle aga see, et ka Heinaste Eesti koolimaja oli neid kohti, kus mind mu üleskutsega vastu võeti vägagi vaenulikult. Olin ju veel aasta tagasi ise samas koolis õppinud ja pidades oma tegevust väga tähtsaks, läksin nagu selleks oma üleskutsega ka koolimajja, et sealt ära teenida kiitust. Vaevalt olin aga õpetajate tuppa astunud ja ainsale seal viibivale õpetajale, prl. Meta S., hakanud üleskutset ette lugema, kui hüppas see nagu ussist torgatuna püsti ja mind tugevasti sajatades, käskis silmapilk koolimajast kaduda. Sattusin sellasest ootamatust vastuvõtust täielisse segadusse. Nagu juba eelpool mainisin, pidasin end vägagi õilsa ülesande teostajaks, nüüd aga sain just sealt, kust ma endale kõige soojemat kiitust lootsin leida, koolipreililt noomida, nagu oleksin ma saanud hakkama mõne koolipoisliku kelmustükiga. Ei osanud pärast sarnast käitumist enam midagi peale hakata. Veel oli kümnekond maja läbi käimata, kuid puudus nagu julgus sinna minekuks. Istusin nukrana koolimaja trepile ja hakkasin juurdlema küsimuse kallal, et mis on siis selles üleskutses ja tema levitamises niivõrra halba, et see koolipreili ärritas vihale. Võib olla oleksin veel kaua selle mulle lahendamatu näiva küsimuse kallal juurelnud, kui mitte juhuslikult ei oleks koolimajast möödunud ja mind nukrustamas näinud minust paar aastat vanem koolivend R. Kurtsin talle oma haledat lüüasamist ja palusin talt abi selle põhjuste leidmiseks. Koolivend ei imestunud selle kõige üle põrmugi, vaid avaldas mulle suuresti üllatava saladuse. Viga ei peituvat ei minus ega minu üleskutses, vaid koolipreili S. endas. Nimelt olevat see koolipreili ise ka „punane“ ja enam-

lane. Tal olevat keegi Läti punane kavaleriks ja selle mõjul saanudki Orajõe taluperemehe tütrest „punalipumees“. (Hiljem räägitigi, et kui eestlased kord Heinastest olid sunnitud taganema, kusjuures paljude Läti majade akendest nende peale tuli avati, teinud seda täie innuga ka preili S. Eesti koolimaja akna kaudu.)

Nüüd, pärast sarnase üllatava, kuid tõenäolise uudise kuulmist, tuli mu võitlusmeeleolu jälle tagasi ja koos koolivend R.-ga käisime läbi seni käimata majad. Kui olime oma marsruudiga juba lõpule jõudnud, tuli meile teel vastu üks 16—17-aastane Läti poiss ja avaldas soovi üleskutse lugemiseks, sest ka tema tahtvat astuda maakaitseesse. Kuigi meil selle poisi vastu ei olnud erilist usaldust, sest tema isa ja vennad olid 1917./18. aastal koha-peased nõukogude tegelased, andsime lõpuks siiski ta pealekäimistele järele ja ulatasime talle lehe allakirjutamiseks. Poiss võttis meilt lehe, kuid selle asemel, et sellele alla kirjutada,

LÄÄNE MALEVA ARUKÜLA KOMPANII ESIMESD VALGE RISTI KAVALERID

Istuvad vasakult paremale: propagandapealik G. Rõõmus, kompaniipealiku abi August Rauendorf. Seisavad: rühmapealik August Lomsmann ja malevlane August Rannus.

hakkas sellega kodu poole jooksma. Jooksime küll sõbraga mõlemad talle teda lumekuulidega pildudes järele, kuid lätlane oli meist vanem ja omas ka väledamad jalad ja ta kadus ühes üleskutsega oma koduukse taha. Sinna järele meie talle minna ei julgenud, sest kartsimine ta punaseid vendi, kes kodus võisid olla; ja need mehed meiega juba naljatama ei oleks hakanud. (Rääkis ju kogu alev, kuidas nad 1917. aastal oma onugi ähvardanud maha lasta, kui see välja ei annud üht tema juures peidus olevat „pursuid“). Hiljem käisime küll minu kaitseliitlasest onuga poissi tema kodus taga otsimas, kuid seal teda ei leidnud ja ka ta ema ütles poja asupaika mitte teadvat. Nii läkski üleskutse kõigi maakaitseesse astujate allkirjadega kaduma. Hiljem räägiti, et kui Läti punased Heinaste vallutasid, siis käinud keegi punaväelane selle nimekirjaga maju mööda allkirjutanuid otsimas — neile kõigile olevat surmaotsus juba ette ära määratud.

Vaatamata sellele, et allkirjad läksid kaotisi, oli määratud ajal siiski onu talus kohal üle paarikümne mehe, kelledest ainult 3 olid lätlased. Eestlasist ilmunud olid tervislikult viletsad, 50—60-aastased vanamehed ja 15—17-aastased poisid. Võimelisemad mehed olid juba kõik varem, suurelt jaolt vabatahtlikena Narva ja Tartu frondile läinud. Küll oli lugu hoopis teine lätlastega, kel siis üldse veel mobilisatsiooni ei olnud. Neilt oleks pidanud saama hoopis rohkem väljaastujaid, kuid millegipärast nägid Heinaste lätlased oma enamuses ähvardavas punases hädaohus hädaohtu vaid eestlasile ja suhtusid seepärast ka maakaitse organiseerimisse enamikus loiult, kui mitte öelda vaenulikult. Seda ükskõiksust pidid nad küll hiljem vägagi kibedasti kahetsema, sest peamisiks enamlaste pealetungi läbi kannatajaks osutusid Heinastes just lätlased kui majanduslikult jõukam kiht. Pealegi asusid paljud eestlased oma varanatukesega piirist eemal asuvas Kobli ja Häädemeeste alevikukestes elavate sugulaste juure.

Kirjut, vägagi kirjut pilti pakkus see minu onu talu rehetuba sel neljapäeva õhtul. Iga kokkutulnud „sõjamees“ oli riietatud erisuguselt, ühedel jalas pastlad, teistel „kalavinskid“ jne. „Sõjamehelisema“ välimuse saavutamiseks oli suurem jagu siiski hankinud endale mõne vana vene või saksa sineli ja lambanahkse vene „papahha“. Teatud ühtluse löid ka paljudest kantavad valged, pealisriideta lambanahksed kasukad — sealse rannarahva „rahvusrüü“.

Ka „relvad“ olid suuremal jaol meestel kaasas. Mitmed olid Saksa okupatsiooni päevil maasse peidetuna alal hoidnud mõne vana, Vene soldateist mahajäetud püssiloksi ja paarikümmend padrunit. Nüüd toodi see riistapuu

peidust välja ja tuldi sellega „sõtta“. Mis sellest, et mõnel püssil puudus lukk, et teisel oli raud läbi roostetanud ja laskmiskõlbulik ei olnud neist ükski. „Püss on ikkagi püss! Ja kui see jumala tahtmine on, siis tuleb luuavarrestki pauk, miks ei või see siis võimalik olla püssist. Lambavaraste (nii kutsuti sel ajal enamlasti) hirmutamiseks aitab sellest küll ja küll. Need panevad juba paljast püssi nime kuuldes liduma, pauku ei ole vajagi.“ Nii arutasid omavahel püssimehed ja hilisem praktika näitas, et see tõesti jumala tahtmine oli, sest nende „luuavartega“ võideti sõda. Ja tõesti juhtus Heinaste juures küllalt sellaseid silmapilke, kus vaenlane pani jooksma püssi eest, millest vist isegi vana jumal ei saaks pauku välja.

Ent oli küllalt ka neid „sõdalasi“, kel ainsaks sõjariistaks oli raudkang või teivas.

Kui enam uusi juuretulijaid ei olnud näha, hakati „sõjanõu“ pidama. Kõigepealt otsustati kokku seada maakaitseesse astujate nimestik. Andsime end koolivennaga esimestena üles. Koolivend võeti vastu, mind aga peeti siis veel liig nooreks. Lohutuseks nimetati mind „staabikirjutajaks“, kes pidi nimekirja valmis kirjutama ja ka valmistama Pärnu maakaitse ringkonna ülemale kirja, milles teatati Heinaste maakaitse asutamisest. Pärast nimekirjade valmimist asuti tegevusplaani kokkuseadmisele. Tuli ju seni tegutseda oma-pead, kui K. Pärnust korraldustega tagasi jõuab.

Korrapärast ja suuremat pealetungi esialgu karta veel ei olnud. Küll aga väikesi „koduseid“ korrarikkumisi, nagu röövimisi ja muid kuritegelisi akte, mida Läti punased sel ajal õige ohtrasti harrastasid. Nende ärahoidmiseks otsustas maakaitse igal öösel 5 mehega pidada tänavail „patrulli“. Patrullid varustati „püssidega“ ja kustki hangiti igale mehele ka karjapasun, mida hädaohu korral pidi puhutama. Pasuna tuututamist kuuldes pidid kõik maakaitseväelased „relvadega“ välja ilmuma.

Kuigi selle „sõjaplaani“ koostajaist ei olnud keegi sõjaakadeemias käinud — nende juht, minu onu, oli maailmasõjas kahepäelamees —, ilmnes hiljem siiski, et kogu plaan oli kokku seatud haruldase osavuse ja ettenägelikkusega. Selle enese algatatud maakaitseta oleksid tumedad elemendid kogu ümbruse seni ära rüüstanud, kui ametlikud kaitsjad Pärnust kohale jõudsid. Ent juba paljas „kaitse“ olemasolust teadminegi hoidis tumedaid jõude vaos.

Mobilisatsiooni teostamisega lõpetas paar nädalat tegutsenud maakaitse oma olemasolu. Ühes sellega kaotasin ka mina oma uhke „staabikirjutaja“ nime. Alles mitu kuud hiljem oli mul jälle võimalus kaasa töötada kodumaakaitsemisel. Sellest aga teinekord.

TALLINN-RIIA LASKEVÕISTLUS

29. augustil k. a. algasid 18 Tallinna maleva laskurit võistlusretke Riiga, et järjekorralisel võistlusel jõudu katsuda naaberriigi pealinna aizsargide polgu paremate laskuritega. Reis kuni Riiani teostus vahetuimisteta, laskurid püsisid parimas meeleolus, kes magas, kes vestles naabritega, kuni hommikul hakkasid paistma Riia linna tornid.

Pärast korterisse asumist ja hommikust kohvi sammusid meie laskurid mereranda mööda laskeplatsile harjutuskasutusele. Laskeplats asub mererannas, umbes kilomeetri kaugusel meie korterist, täiesti metsa sees. Laskmiseks ideaalne, tuuleta, päike seljatagant, märklaud rohelistel tagapõhjal väga hästi nähtavad.

Ainsaks puuduseks on laskeplatsi väiksus, korraga mahub laskma kõige enam 15 laskurit. Vastavalt laskeplatsi headele tingimustele kujunesid ka harjutuskasutuse tagajärjed väga headeks.

Võistluse ajal on ilm pilves, pealegi esimeste seeriade ajal tibab peenikest vihma, kuid kõik see ei heiduta laskureid.

Proovilaskude laskmisel selgub juba Tallinna meeste paremus. Kuna suurem osa meie laskureid proovilaskudel tabamispunkti keskele on viinud, oleneb võistluse tagajärg tihedusest, mida seeriade laskmisel peab alal hoidma. Ja meie vilunud laskurid panid ka siin ennast maksma. Esimeses vahetuses saavutavad tervelt 5 Tallinna meest üle 170 silma, nimelt Sander — 175, Spuul — 172, Kaalep — 173, Passup — 174 ja Kõöbe — 170 silma. Need on tagajärjed, mis meie mehed panevad kihama. Lätlaste tagajärgi vaadeldes selgub, et neil ainult üks mees ületas 170 silma, nimelt lätlane R. Majors saavutas 177 silma, mis esimeses vahetuses ja ka kogu võistluse parimaks tulemuseks osutus.

Esimese vahetuse 7 laskuri tagajärgede kokkuvõtete järele (välja arvatud parima eestlase saavutus — 175 silma) vedasid tallinlased 132 silmaga. Seega oli silmanähtavalt selge Tallinna maleva grupi võit, sest vaevalt võis teiselt vahetuselt oodata sarnast üllatust, mis vahekorral oleks muutnud meie kahjuks. Pealegi olid lätlaste tõenduse järele neil esimeses vahetuses nende paremad laskurid, kuna meil alles teises vahetuses tulejoonele asusid meie nimekamad mehed, nagu Trumm, Schütz, Loun, Raudsepp, Silber ja Pikson. Küsimus seisis vaid selles, kas suudavad meie meistrid lätlasilt ära võtta nende esimese koha, kas kühnivad meie laskurid 177 silmani või jääb esikohale püsima riialane Majors.

Esimese seeriaga saavutavad Trumm 48 silma, Schütz 43, Loun 45, Raudsepp 41 ja Raavik 44 silma. Ebaõnnestub Silberil, kes saavutab „ainult“ 39, ja Piksonil, kes saavutab 38 silma.

Teises seerias tõstavad oma tagajärgi: Pikson 45, Schütz 46, Silber 45 silma, kuna Trumm saavutab 44 silma, Loun 40, Raudsepp ja Raavik mõlemad 38 silma.

Teise seeria järele otsustades olid kõige suuremad lootused esikohale tulemiseks Trummil, kellel oli saavutatud 92 silma, ja Schützil — 89 silma. Teistel vähem.

Kolmanda seeriaga langevad Trummi lootused tublisti: seeria annab kõigest 39 silma. Nagu saatus kiuste unustab ta laskmise ajaks prillid ette panemata, kuna ta igapäevases elus viimaseid ei kannu, ja see annabki ennast kohe tunda. Igatahes tema oma sõnade järele ei tulnud see mitte võistluspalavikust! Kuid — millest siis?..

Korralikult lasevad veel: Schütz 44, Loun 45, Silber 46, Pikson 43 ja Raavik 42 silma. Hiilgeseeria

saavutab veel Raudsepp — 48 silma, kuid see enam ei päästa teda esikohale.

Nüüd koondub peahuvi Schützi ja Louni ümber. Kas nad suudavad saavutada esikoha või mitte? Kergem on see Schützil, kellele 44 silma ei tohiks olla võimatu, Lounil 48 silma saavutada on raskem, kuid ka mitte võimatu.

Viimne ning otsustav seeria aga ei too siiski esikohta Tallinnale — Schütz saavutab ainult 43 silma ja tuleb seega kogusummas 176 silmaga teisele kohale.

Louni viimne seeria annab 44 silma, Piksonil — 45 silma, Silberil — 43 silma, Raavikul — 41 silma, Raudsepal ja Trummil kõigest 38 silma.

Seega oli grupivõistlus läbi ja meie laskurid elavalt harutades võistluste tulemusi tuletasid meele meie esimest võistlust Helsingi malevaga 1927. aastal, mil samuti tallinlane Raavik tõi ära esimese koha ja ühtlasi ainsa võidu.

Lõplikult saavutasid: Tallinna maleva grupi 12 parimat kokku 2057 silma ja Riia polgu 12 parimat 1840 silma.

Tallinna maleva grupp saavutas oma parima tagajärje, mis kunagi võistlustel või harjutustel on saavutatud.

Üksiklaskurite tagajärjed olid järgmised:

a) Tallinna maleva grupis:

1) Schütz, F. — 176 silma, 2) Sander, J. — 175 silma, 3) Loun, A. — 174 silma, 4) Passup, R. — 174 silma, 5) Silber, H. — 173 s., 6) Kaalep, F. — 173 s., 7) Spuul, J. — 172 s., 8) Pikson, V. — 171 s., 9) Kõöbe, O. — 170 s., 10) Trumm, J. — 169 s., 11) Raudsepp, R. — 165 s. ja 12) Raavik, A. — 165 silma.

b) Riia polgu grupis:

1) Majors, R. — 177 silma, 2) Šules, O. — 167 s., 3) Sturmans, V. — 162 s., 4) Abele, E. — 160 s., 5) Kesners, J. — 155 s., 6) Mednis, O. — 154 s., 7) Adminis, J. — 152 s., 8) Indriksons, H. — 151 s., 9) Rasius, P. — 150 s., 10) Palits, A. — 146 s., 11) Feldmanis, J. — 139 s., 12) Fogels, J. — 133 silma.

Huvi pärast olgu tähendatud, et Tallinna maleva kolm „kakaduud“ saavutasid 164, 163 ja 158 silma, kuna Riia „kakaduude“ saavutused olid 132, 131 ja 106 silma.

Tallinna maleva laskurite suurepärased saavutused olid eeskätt tingitud laskurite tublidusest, kes viimse välja panid, et Tallinnale tuua võitu, ja teiseks olid ilmastiku tingimused laskmiseks väga soodsad.

Õigustatult õhkasid seepärast kõik laskurid: „Kui oleksid soomlastega võisteldes meil säärased tagajärjed olnud...“

Kuid need tagajärjed võivad veel tulla, nende korraldamine tulevikus ei peaks laskureile olema võimatu.

Pärast grupilaskmist korraldati veel lahinglaskmine. Kuigi lahinglaskmise tingimused meile ei olnud küllalt soodsad — minuti aja jooksul tulistada 300 mtr. pealt rinnakuju — suutsid ka siin Tallinna laskurid häid tagajärgi saavutada.

Üldiselt tulid lahinglaskmises kohtadele:

1) Silber, H., Tall. mal. — 8 tabamust, 2) Tauninš, J., Riia polk — 7 tabamust, 3) Šules, O., Riia polk. — 7 tabamust, 4) Kaalep, F., Tall. mal. — 6 tabamust, 5) Trumm, J., Tall. mal. — 6 tabamust.

Seega olid laskevõistlused läbi ja meie laskurid võisid täie rahuldustundega alustada kojureisi.

Tallinnas korraldati laskurite tagasijõudmisel ka vääriline vastuvõtt — olid vastu tulnud kaitseliidu ülemk. t. kolonel J. Maidega eesotsas kogukas kaitseliitlaste-sõprade hulk ja naiskodukaitsjad, kes laskureid lilledega ehtisid.

—sk.

Põllumajanduslik Keskühisus „ESTONIA“

Tallinn, Jaani t. 6.

Telegr.: „Zentrestonia“.

Suurim ühistegeline keskorganisatsioon Eestis.

Asutatud 1911. a.

Omakapitalid: Kr. 912.000.—
Läbimüük 1929. a. „ 24.897.520.—
Lükmeid-piimaühinguid: 230.

Ostab: liikmetelt ja mitteliikmetelt võid ja maksab ühistegelse põhimõtte järgi kõrgemat hinda.

Müüb: piimatööstusmasinaid ja tarbeid, pakkimismaterjali, jõutoitu.

P. K. «Estonia» käes on 60% kogu Eesti võikaubandusest. Piimaühingud, kes tahavad ise juhtida oma saaduste müüki ja alal hoida majanduslikku iseseisvust ja rippumatust, saavad oma võitoodangu välisurule

P. K. „Estonia“ kaudu.

P. K. «Estonia» on suurim ühisorganisatsioon, mis töötab rahvusliku kapitaliga ja mille juhtijaks on piimaühingud ise.

Tallinna Kinnisvaraomanikkude Tarvitajate Ühisus

„MAJA“

(asutatud 1920. a.).

Ehitustarvete kontor, kauplus ja ladu:

V. Tartu mnt. nr. 8, tel. (2)14-07.

Metsa- ja küttematerjalide ladu:

Hollandi tän. nr. 5, tel. 305-41.

Soovitab majaomanikkudele, ehitajatele, ettevõtjatele igasuguseid ehitustarbeid ja -materjale.

MÜÜK suurel ja väikesel arvul.

Hinnad ja tingimused soodsad.

Tellimiste täitmise kiire ja täpne.

Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisuse trükikoda, Pikk t. 2. 1930.